Global Rights Compliance

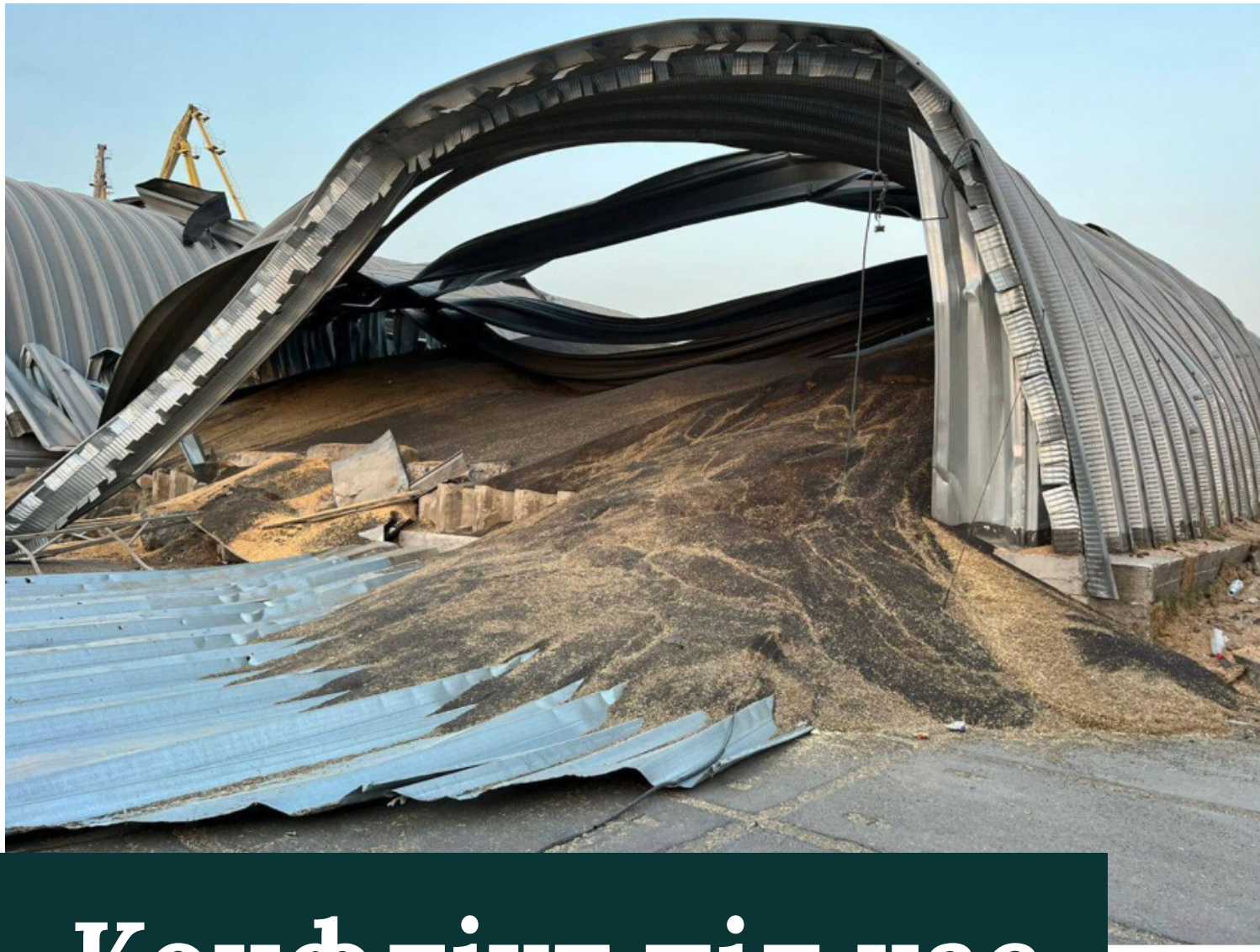

Конфлікт під час збору врожаю:

Незаконні напади на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру в Одеській області

IMSL INTELLIGENCE | ANALYSIS | TRAINING

CIR CENTRE for INFORMATION RESILIENCE

Створено

Global Rights Compliance

Травень 2025 року

Обкладинка: © Mvs.gov.ua

Цей звіт підготовлено та опубліковано в рамках роботи GRC, а саме Мобільної команди правосуддя з питань злочину моріння голодом Global Rights Compliance ("SMJT"). Мобільна команда правосуддя з питань злочину моріння голодом є частиною Консультативної групи щодо злочинів, пов'язаних зі звірствами, що фінансується Великою Британією, ЄС та США (ACA), яка була створена у відповідь на потребу Офісу Генерального прокурора України (ОГП) посилити спроможність розслідувати та переслідувати злочини проти людяності, скоєні з моменту вторгнення російських збройних сил в Україну. Серед інших партнерів - Місія ЄС (EUAM), Pravo Justice та Міжнародна організація права та розвитку (IDLO), а напрям діяльності GRC з питань злочину моріння голодом частково фінансується Королівством Нідерландів.

Мобільна команда правосуддя з питань злочину моріння голодом є однією з численних мобільних команд правосуддя, створених міжнародною юридичною фірмою Global Rights Compliance, яка спеціалізується на запобіганню порушень прав людини, під керівництвом провідного британського адвоката з прав людини Вейна Джордаша, для надання критично важливої підтримки українському Офісу Генерального прокурора шляхом надання допомоги українським слідчим і прокурорам на місцях в умовах триваючого конфлікту. Команди об'єднують провідних вітчизняних та міжнародних експертів у галузі міжнародного кримінального права, розслідувань злочинів, пов'язаних з масовими звірствами, та побудови доказової бази, а також надання підтримки жертвам та свідкам.

Мобільну команду правосуддя з питань злочину моріння голодом очолює Катріона Мердок. Вона фінансується Міністерством закордонних справ Королівства Нідерландів. Погляди, висловлені в цьому документі, належать авторам (Global Rights Compliance) і можуть відповідати чи не відповідати офіційній позиції Нідерландів. Для отримання додаткової інформації відвідайте www.starvationaccountability.org

Висновки, наведені в цьому звіті, є результатом шестимісячного розслідування, проведеного GRC з використанням результатів розслідування Центру інформаційної стійкості (CIR) та Intelligence Management Services Limited (IMSL), які надали підтримку GRC як консультанти у дослідженні широко розповсюдженої структури та логістики видобування даних, використовуючи свій досвід та OSINT методи й інструменти. Щоб уникнути сумнівів, GRC є єдиним автором цього звіту і несе відповідальність за висновки, викладені в ньому. IMSL і CIR не брали участі в його підготовці, включаючи контекст, юридичний аналіз або висновки.

Global Rights Compliance - це міжнародна юридична організація зі штаб-квартирою в Гаазі, Нідерланди (з додатковою зареєстрованою присутністю у Великій Британії та Україні), яка була заснована юристами-спеціалістами з міжнародного права з місією допомагати людям і громадам досягати справедливості шляхом інноваційного застосування міжнародного права. Ми зарекомендували себе як провідний постачальник юридичних послуг у сфері гуманітарного права та прав людини в широкому спектрі технічних юридичних та політичних консультацій, судових процесів, розбудови потенціалу та адвокації. GRC пропонує (i) десятиліттями перевірену експертизу в галузі міжнародного гумантіарного права й прав людини (МГЛП), міжнародного гуманітарного права (МГП) (право збройних конфліктів) та міжнародного кримінального права (МКП); (ii) вичерпне розуміння документації та способів її використання для судових позовів; (iii) перевірений досвід перетворення даних на релевантні та доказові докази, а також міжнародної адвокації для досягнення вимірюваних результатів у сфері політики та правосуддя. Ми володіємо неперевершеною глобальною експертизою та глибокими знаннями щодо злочину голоду та порушень права на харчування, отриманими завдяки спеціальному портфоліо з питань голоду, створеному у 2017 році.

За підтримки:

Intelligence Management Services Limited - британська розвідувальна компанія, яка спеціалізується на проведенні дискретних поглиблених розслідувань, акредитованих та індивідуальних тренінгів з OSINT, а також додаткових розвідувальних послуг з розбудови потенціалу. IMSL надає професійні розвідувальні послуги, використовуючи свій досвід у цій галузі, вирішуючи сучасні завдання розвідки та розслідувань. IMSL вирішує ці завдання, керуючись переконанням, що обґрунтовані рішення та висновки, засновані на даних, забезпечують більший вплив та цінність для організації. Команда IMSL складається з фахівців-аналітиків, які мають досвід роботи у військовій сфері, правоохоронних органах та корпоративних розслідуваннях. Цей різноманітний досвід використовується через комплексні професійні послуги, тренінги та партнерства, розроблені для задоволення зростаючих потреб у сфері розвідки та розслідувань. IMSL пропонує акредитовані тренінги з розвідки та аналізу розвідувальних даних з відкритих джерел, а також індивідуальні навчальні рішення, розроблені для задоволення конкретних потреб клієнтів. Поєднуючи провідні технології з глибоким знанням предметної області, аналітики та тренери IMSL надійно задовольняють потреби клієнтів у даних, інформації та розвідданих, надаючи індивідуальну звітність та підтримку для складних і делікатних розслідувань.

Центр інформаційної стійкості - це незалежне неприбуткове соціальне підприємство, що займається протидією дезінформації, викриттям порушень прав людини та боротьбою з поведінкою в Інтернеті, яка шкодить жінкам та меншинам. Ми досягаємо цих цілей за допомогою досліджень, цифрових розслідувань, стратегічних комунікацій, розбудови потенціалу місцевих партнерів та співпраці зі ЗМІ для посилення впливу нашої роботи. Працюючи у партнерстві з постраждалим населенням, CIR використовує найсучасніші дослідницькі методи та технології для збору, оцінки та перевірки даних з відкритих джерел, які надають докази порушень прав людини, скоєних авторитарними державами та зловмисними суб'єктами. Ми перетворюємо ці дані на прямі репортажі, аналіз тенденцій і глибокі розслідування, а також створюємо пакети даних, якими ділимося з донорами, багатосторонніми організаціями, громадянським суспільством і ЗМІ, що працюють над притягненням до відповідальності винних у порушеннях

Зображення в цьому звіті є або загальнодоступними, або були придбані GRC та IMSL самостійно на основі ліцензійної угоди. Всі вони ідентифіковані в цьому звіті.

Зміст

Передмова with Передмова Офісу Генерального прокурора України

Цей унікальний звіт є дечим більшим, ніж просто фіксація руйнувань, він викриває цілеспрямовану стратегію ведення війни, спрямовану на знищення сільськогосподарського та експортного потенціалу України, а отже, фундаментальної частини української ідентичності та способу життя. З початку повномасштабного вторгнення Росії ми задокументували тривожну і послідовну схему атак на український аграрний сектор. Вони включають незаконне захоплення зерна на окупованих територіях, широкомасштабні кінетичні атаки на наші порти та сільськогосподарську техніку, а також більш широке підривання здатності України експортувати та отримувати прибутки від свого сільськогосподарського виробництва.

У липні 2023 року Росія розпочала кампанію широкомасштабних атак з використанням безпілотників та ракет проти зернових та пов'язаної з ними інфраструктури, розташованої в багатьох чорноморських і дунайських портах та інших ключових об'єктах в Одеській області. Ці удари не були випадковими - вони були скоординованими, систематичними та цілеспрямованими. Міжнародне право недвозначне: обстріли цивільних об'єктів суворо заборонені.

Елеватори, техніка, необхідна для розподілу зерна, зерносховища та склади - життєво важливі компоненти сільськогосподарської системи України - були серйозно пошкоджені або зруйновані. Кожна атака завдає економічної шкоди, порушує життя цивільного населення і викликає шокові хвилі на світових продовольчих ринках, особливо в регіонах, які значною мірою залежать від українського зерна. На відновлення інфраструктури, яка не була зруйнована, підуть роки.

На цьому тлі Офіс Генерального прокурора України вітає публікацію звіту GRC "Harvesting Conflict – Unlawful Attacks against grain and related infrastructure in the Odesa Oblast" та підтверджує свою непохитну прихильність притягненню винних до відповідальності. Спираючись на розвіддані з відкритих джерел, супутникові знімки, дані відстеження суден та аналіз озброєнь, цей звіт розкриває чітку та цілеспрямовану кампанію економічної війни, спрямовану на продовольчу систему України.

Ми глибоко вдячні юридичним та OSINT-експертам, які допомогли розслідувати, зібрати та перевірити ці докази. Але цей звіт не є кінцевою точкою - він є каталізатором. Він є основою для юридичних дій, інструментом для притягнення до відповідальності та закликом до міжнародної рішучості. Безкарність за ці конкретні злочини слугує прискорювачем їхнього продовження.

Справедливість - це не політична заява, а правовий і моральний імператив, необхідний для захисту гідності кожної людини. Як і звіт GRC «Agriculture Weaponised» 2022 року, цей звіт є частиною більш широких зусиль, спрямованих на те, щоб такі злочини не залишалися без відповіді, а ті, хто їх замовляє, дозволяє або виконує, були притягнуті до відповідальності.

Україна і надалі буде твердо стояти на захисті не лише свого суверенітету, але й верховенства права, цілісності глобальних продовольчих систем та елементарної гідності людського життя. Офіс Генерального прокурора України закликає міжнародну спільноту продовжувати приділяти увагу Україні, яка вже третій рік потерпає від безперервних атак на критично важливі об'єкти цивільної інфраструктури.

GRC є одним з основних давніх партнерів Офісу Генерального прокурора та його регіональних підрозділів. Протягом останніх одинадцяти років команди експертів GRC продовжують підтримувати всі аспекти нашої роботи, в тому числі допомагаючи у проведенні розслідувань, побудові справ та судовому переслідуванні. Цей звіт є підсумком співпраці з мобільною групою GRC з питань злочину моріння голодом.

ЮРІЙ БЕЛОУСОВ
Начальник Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офіса Генерального прокурора України

I. Короткий зміст

Чорноморський Сталінград

До повномасштабного вторгнення Росії Україна була світовим центром сільськогосподарського виробництва, експортуючи близько 12% світової пшениці та відіграючи життєво важливу роль у постачанні продовольства та добрив. Варварське вторгнення зруйнувало цю стабільність, серйозно підірвавши експорт і загострившись глобальну продовольчу безпеку.

У липні 2022 року ООН, Туреччина, Україна та Росія започаткували Чорноморську зернову ініціативу (BSGI), покликану забезпечити безпечне проходження зерна через українські порти. Незважаючи на це, Росія продовжувала перешкоджати експорту через фактичну морську блокаду та адміністративні бар'єри. Через рік, у липні 2023 року, Росія в односторонньому порядку вийшла з BSGI і одразу ж почала атакувати українську зернову інфраструктуру. Більшість з цих атак торкнулися сховищ, розташованих у чорноморських і дунайських портах, що мають важливе значення для експортної діяльності України, і в багатьох випадках завдали непоправної шкоди та травм цивільному населенню.

У цьому звіті представлені результати шестимісячного дослідження, яке включає:

- збір, аналіз інформації, в тому числі шляхом перехресних посилань на офіційні джерела, ЗМІ та соціальні мережі; [1]
- Аналітики OSINT-джерел та зображень додатково проаналізували візуальний користувацький контент (UGC), зібраний для цілей геолокації та, за можливості, хронолокації, паралельно з аналізом супутникових зображень з низькою, середньою та високою роздільною здатністю;
- Аналіз фахівців з питань зброї, боєприпасів та вибухових речовин (WOME) супутникових та інші знімків і відеоматеріалів, що стосуються пошкодженої інфраструктури, щоб оцінити найбільш ймовірну причину пошкоджень і застосовану зброю;
- Фаховий аналіз даних мобільних пристроїв, включаючи десятки мільйонів унікальних російських селекторів, з перехресними посиланнями на понад 2600 російських військових об'єктів і понад 300 об'єктів, які були визначені як можливі об'єкти ланцюга постачання або пускові майданчики «Шахед». Це дозволило виявити кілька деталей, пов'язаних з особою, що становить інтерес, зокрема її повне ім'я, дату народження, ідентифікаційний номер платника податків і номер телефону;
- Аналіз тисяч записів даних морського стеження для ідентифікації суден, що перебували в портах Рені та Ізмаїла під час повідомлених атак.

Аналіз, проведений SMJT, виявив цілеспрямовані напади російських військ на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру по всій Одеській області, включаючи порти Чорноморськ, Рені та Ізмаїл, сільськогосподарську компанію, а також прикордонний перехід Орлівка, поромний термінал, який переважно перевантажує зерно.

Команда проаналізувала численні заяви російських високопосадовців та російських пропагандистів, які прямо визнали намір цих атак, спрямованих на підрив сільськогосподарської економіки України, атаки, які Росія назвала «передбачуваними» після виходу з BSGI.[2] 21 липня 2023 року про це заявив російський офіційний пропагандист, який фінансується державою:

> **«Війна за них [чорноморські порти] буде вестися [...] без жодної пощади. [...] для західної коаліції Одеса, Миколаїв та Ізмаїл - це своєрідний Сталінград. Без чорноморських портів Україна просто не існує [...]».3**

Зокрема, президент Росії Володимир Путін заявив про готовність Росії замінити український експорт зерна, підкресливши тим самим більш широку кампанію економічної війни.[4]

Протягом періоду, проаналізованого GRC (липень - жовтень 2023 року), російські атаки на порти Чорноморська, Рені та Ізмаїла призвели до пошкодження або знищення зернової та пов'язаної з нею інфраструктури. Російські війська також атакували агрофірму «Івушка» на схід від міста Павлівка Одеської області та прикордонний перехід «Орлівка» - поромний термінал, який переважно обробляє зерно, розташований у тому ж регіоні. Поза часовими рамками цього звіту російські війська продовжували безперервні напади на Одеську область: за оцінками, лише з січня по жовтень 2024 року було здійснено 113 атак, імовірно, на порти та інші об'єкти критичної інфраструктури.[5] Крім того, президент Зеленський заявив, що з липня 2023 року Росія пошкодила 321 об'єкт портової інфраструктури, а також 20 іноземних торгових суден.[6]

Цей звіт є продовженням публікації GRC за 2023 рік «*Agriculture Weaponised*»[7] і ґрунтується на конфіденційних матеріалах, які незабаром будуть передані до Міжнародного кримінального суду та Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні щодо України. Він був розглянутий ОФісом Генерального прокурора, а конфіденційна інформація, надана українськими урядовими партнерами, стала частиною аналізу та висновків. Висновки доповнюють зростаючу кількість доказів того, що націленість Росії на сільське господарство є частиною ширшої стратегії агресії та руйнування.

Ці напади є частиною систематичних зусиль, спрямованих на демонтаж сільськогосподарського сектору України шляхом окупації, руйнування інфраструктури та незаконного видобутку. Вони формують систему, яка поширюється не лише на порти, а й на енергетичні, водопровідні та екологічні системи, спричиняючи широкомасштабні гуманітарні, екологічні та глобальні наслідки для продовольчої безпеки. Напади на енергетичні об'єкти унеможливлюють зберігання критично важливих продовольчих культур в належних умовах, що призводить до їх псування. Напади на об'єкти водної інфраструктури та трансформаторні підстанції означають, що сільськогосподарські райони не можуть зрошуватися, і це в поєднанні з неодноразовими нападами на дамби по всій Україні, які часто затоплюють багаті сільськогосподарські райони і завдають непоправної шкоди навколишньому середовищу. Не можна недооцінювати руйнівний вплив цих атак на сільське господарство та експорт України, на цивільне населення та його спосіб життя, а також на глобальну продовольчу безпеку.

Попередні висновки

- Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року російські війська нібито націлилися на українське зерно та пов'язану з ним інфраструктуру за допомогою наступних засобів:
    i. Незаконна окупація території, незаконне привласнення, збір та експорт українського зерна;
    ii. Початкова *де-факто* блокада чорноморських портів з лютого по червень 2022 року;[8] та
    iii. Після виходу Росії з Чорноморської зернової ініціативи в липні 2023 року, через атаки на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру, розташовану в чорноморських і дунайських портах, які раніше використовувалися для експорту зерна.
- Однією з цілей Росії, схоже, було замінити Україну як провідного світового експортера зерна, зруйнувавши український аграрний сектор як ключове джерело національного доходу. Якби мета російських військ була насамперед військовою, можна було б очікувати більше доказів нападів на військові об'єкти навколо цих об'єктів, які, згідно з аналізом супутникових знімків, проведеним нашими експертами, були майже відсутні.
- Широкомасштабні та скоординовані кінетичні атаки на зерно та пов'язану з ним інфраструктуру в Одеській області зросли в геометричній прогресії після виходу Росії з BSGI в липні 2023 року - ініціативи, яка була створена для сприяння безпечному експорту зерна, інших продуктів харчування та добрив на світові ринки з діючих українських чорноморських портів.
- Численні заяви російських високопосадовців та провідних російських ЗМІ під час та після розслідуваних атак свідчать про чітку підтримку обстрілів цих цивільних об'єктів та їхню важливість для України.
- Загалом, атаки, описані в цьому звіті, призвели до пошкодження або знищення понад 101 000 квадратних метрів зерносховищ. Також було виведено з ладу техніку, важливу для функціонування інфраструктури експорту зерна.
- Ці напади завдають удару по самій суті ідентичності України і матимуть відлуння і довгострокові наслідки з точки зору реконструкції, економічного відновлення, шкоди навколишньому середовищу і глобальної продовольчої безпеки.
- Розслідування SMJT показало, що атаки були здійснені із застосуванням різноманітної високоточної зброї, призначеної для ураження визначених цілей з високою точністю. Наприклад, під час нападу на Чорноморськ було використано кілька типів зброї та боєприпасів, і, ймовірно, до нього були залучені підрозділи стратегічного командування. Така скоординована атака вимагала б дозволу від Стратегічного командування Збройних сил Росії. Крім того, використання літаків дальньої авіації у бойових діях потребує відповідного рішення Президента Російської Федерації.
- Ці атаки відбуваються одночасно з широко розповсюдженими атаками на критично важливі об'єкти цивільної інфраструктури по всій Україні, які посилюють вплив на сільське господарство.
- SMJT знайшла обґрунтовані підстави вважати, що, здійснюючи атаки, описані в цьому звіті, російські війська вчинили воєнні злочини, які полягають у нападі на цивільні об'єкти та знищенні майна противника, не виправдані військовою необхідністю

II. Методологія

У період з липня по грудень 2024 року SMJT GRC та експерти з розвідки з відкритих джерел (OSINT) IMSL і CIR провели комплексне розслідування з використанням відкритих джерел щодо моделей атак на зерно та пов'язану з ним інфраструктуру в українських портах та інших об'єктах, розташованих в Одеській області, після виходу Росії з BSGI.

Розслідування, що тривало шість місяців, включало в себе наступні дії:

- збір, аналіз інформації, в тому числі шляхом перехресних посилань на офіційні, медійні та соціальні медіа джерела;[9]
- Аналітики OSINT та зображень додатково проаналізували візуальний користувацький контент (UGC), зібраний для цілей геолокації та, за можливості, хронолокації, паралельно з аналізом супутникових знімків з низькою, середньою та високою роздільною здатністю;
- Фахівці з питань зброї, боєприпасів та вибухових речовин (WOME) проаналізували супутникові та інші знімки і відеоматеріали, що стосуються пошкодженої інфраструктури, щоб оцінити найбільш ймовірну причину пошкоджень і застосовану зброю;
- Фаховий огляд даних мобільних пристроїв, включаючи десятки мільйонів унікальних російських селекторів, з перехресними посиланнями на понад 2600 російських військових об'єктів і понад 300 об'єктів, які були визначені як можливі об'єкти ланцюга постачання або пускові майданчики «Шахед»
- Аналіз тисяч записів даних морського стеження для ідентифікації суден, що перебували в портах Рені та Ізмаїла під час атак.

Розслідування з використанням відкритих джерел, проведене SMJT GRC та її партнерами, проводилося за методологією, розробленою групою міжнародних юристів та експертів з відкритих джерел з IMSL та CIR. Методологія, розглянута і схвалена зовнішнім експертом з правових питань та відкритих джерел доказів професором Івонн Макдермотт, відповідає стандартам передової практики, встановленим Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини («OHCHR») і Берклiським протоколом Берклiського центру з прав людини щодо цифрових розслідувань з використанням відкритих джерел, а також Лейденським керівним принципам використання доказів, отриманих у цифровому форматі.[10]

У висновках застосовується стандарт доказування «достатніх підстав вважати», що відповідає більшості комісій ООН з розслідування або місій зі встановлення фактів, а також стандарту доказування, необхідного для відкриття розслідування МКС. Цей стандарт вважається дотриманим, коли об'єктивний спостерігач на основі представлених фактів переконується, що інцидент стався так, як описано, з розумним ступенем достовірності. Однак слід зазначити, що деякі фактичні дані OSINT відповідають визначенню «високої ймовірності» за шкалою Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Це значно перевищує стандарт «достатніх підстав вважати», необхідний Міжнародному кримінальному суду для видачі ордерів на арешт.[11] Зокрема, визначення «висока ймовірність» дорівнює 80-відсотковій і вище ймовірності настання події.

SMJT GRC та її партнери проводять усі слідчі дії незалежно та неупереджено.

Підтвердження потенційно відповідальних підрозділів і порушників за допомогою використання передових технологій

SMJT групу фахівців-аналітиків для збору та аналізу даних з мобільних пристроїв, які включають десятки мільйонів унікальних російських селекторів, що були зіставлені з понад 2600 російськими військовими об'єктами та понад 300 об'єктами, які були визначені як можливі об'єкти ланцюга постачання або місця запуску БПЛА «Шахед». Це дозволило виявити селектор, який був активний у період з 1 січня по 31 жовтня 2023 року на низці об'єктів, визначених як можливі місця запуску безпілотних літальних апаратів «Шахід» («БПЛА»).

Ці дані були проаналізовані, відфільтровані та додатково перевірені із залученням людського ресурсу, щоб отримати уявлення про можливу діяльність з постачання та запуску шахідів за кілька тижнів до, під час і після атак, що розглядаються. Дослідження, проведене постачальниками даних, вказало на ймовірні материнські підрозділи та формування, пов'язані з ідентифікаторами пристроїв. Місцезнаходження і час використання цих мобільних пристроїв, пов'язаних з російськими військовими, надали унікальне підтвердження і відправні точки для розвідки, які доповнюють більш традиційні методи OSINT-досліджень.

На основі цих даних група спеціалістів-аналітиків змогла ідентифікувати один пристрій, який вирізнявся своїм тісним зв'язком з ключовими місцями запуску та заводами з постачання і складання дронів "Шахед". Зокрема, цей пристрій неодноразово бачили на цих об'єктах, і він мав цифровий підпис, який вказує на те, що власник пристрою, найімовірніше, був частиною ланцюга постачання "Шахедів".

Крім того, аналітики змогли ідентифікувати власника цього пристрою і розкрити ключові деталі про цю особу, а також той факт, що він намагався приховати свою участь у ланцюжку поставок, використовуючи ім'я своєї дружини у своїх корпоративних документах.

III. Фактичні дані

Одразу після виходу Росії з BSGI 17 липня 2023 року російські війська здійснили низку нападів на зерно та пов'язану з ним інфраструктуру, розташовану в численних чорноморських і дунайських портах Одеської області, які використовуються для експорту.

У розслідуванні SMJT із залученням відкритих джерел проаналізовано загалом дев'ять нападів, здійснених російськими силами на порти Чорноморськ, Рені та Ізмаїл, а також на агрофірму "Івушка" та прикордонний пункт пропуску "Орлівка"

Російські заяви та риторика навколо атак

Наприкінці липня 2023 року російські державні ЗМІ нібито викрили позицію Росії після завершення BSGI, спрямовану не лише на чорноморські, а й на дунайські порти.[12] Прокремлівські журналісти наголошували на нібито необхідності знищення критичної інфраструктури в цих портах, зокрема в Ізмаїлі, Рені та Усть-Дунаї, для забезпечення морської блокади України.[13]

У серпні 2022 року економіка України зазнала 40-відсоткового падіння через скорочення експорту внаслідок російської окупації або блокади більшості морських портів.[14] У відповідь на цю оцінку журналіст прокремлівського ЗМІ «Комсомольская правда» Сергій Ключенков,[15] заявив, що доля України повністю залежить від чорноморських портів.[16]

Журналіст державного телеканалу «Россия-1» Володимир Соловйов також підтвердив, що напади на чорноморські порти є логістичною катастрофою для України.[17] Соловйов підкреслив, що контроль над Одесою, Миколаєвом та Ізмаїлом можна порівняти зі Сталінградською битвою, оскільки «*без чорноморських портів Україна просто не існує*».[18] Таким чином, Росія «завдасть *удару по всій портовій інфраструктурі*», включаючи Одесу, Южний, Ізмаїл та Рені.[19]

1. Атаки на порт Чорноморськ

Лише через 48 годин після виходу Російської Федерації з BSGI,[20] Збройні сили Російської Федерації (ЗС РФ) атакували порт Чорноморськ в рамках ширшого нападу на Одеську область в ніч з 18 на 19 липня 2023 року.[21] Порт, який брав участь в BSGI,[22] є одним з найбільших глибоководних портів уздовж Одеського узбережжя, на північно-західному березі Чорного моря[23] приблизно в 25 кілометрах на південь від міста Одеси.[24] Він займає загальну площу 420 000 квадратних метрів[25] і може обробляти до 4 мільйонів тонн зерна на рік.[26]

19 липня Одеська обласна адміністрація повідомила, що ракети «Онікс», «Х-22» і «Х-59», а також БПЛА «Шахед-136» були задіяні в атаці на портову та критичну інфраструктуру, завдавши удару по зерновому і нафтовому терміналу в Одеській області.[27]

Джерело в соціальних мережах підтвердило, що ракети типу «Онікс» були запущені в напрямку Одеси,[28] а ВПС України зафіксували запуск крилатих ракет з півдня літаками Ту-22М3,[29] Користувацький контент (UGC) вказує на серію вибухів у Чорноморську.[30] О 2:18 за східноєвропейським часом адміністрація Чорноморська повідомила, що порт горить.[31]

В результаті атаки було зруйновано вузол конвеєрних стрічок, розташованих у центральній частині порту, які слугували для безпосереднього розподілу зерна або до силосів для зберігання, або до кораблів для транспортування. Ця специфічна інфраструктура була необхідна центральній частині порту для переміщення та зберігання зерна, оскільки становила більшу частину автоматизованої системи переміщення зерна з силосу до силосу, з силосу до суден і з суден до силосу. Під час обстрілу також постраждали залізничні вагони, що стояли поруч.

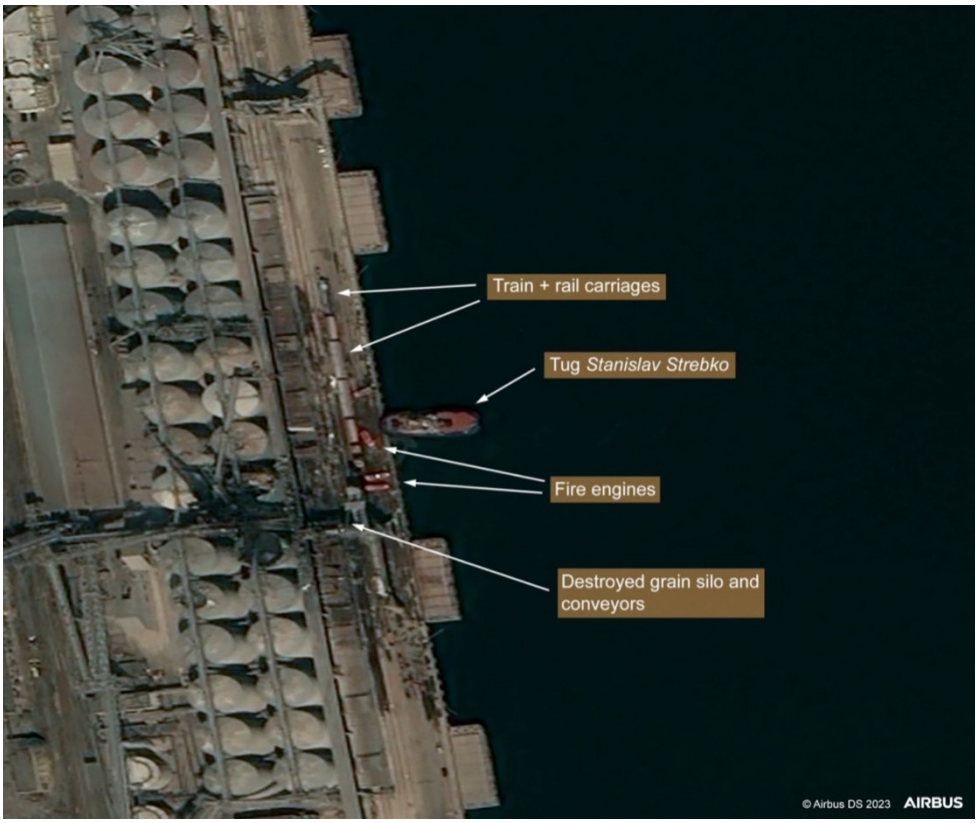

Зображення 1: Супутниковий знімок від 19 липня 2023 року, на якому видно пошкодження зернового силосу в порту Чорноморськ. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

Напад також зруйнував та/або пошкодив три великі силоси елеватора, розташовані в тому ж районі, пошкодивши 60 000 тонн зерна.[32] Щоб дати уявлення про масштаби цієї атаки, - це еквівалентно приблизно 2 000 30-футових зчленованих вантажівок, повних зерна, знищених в результаті однієї атаки.

Міністерство розвитку громад та територій України заявило, що зернова інфраструктура, яка належить українським та міжнародним трейдерам і перевізникам, включаючи Кернел,[33] Viterra,[34] та CMA CGM Group,[35] була пошкоджена в результаті атак на порти Чорноморська та Одеси.[36]

І Кернел, і Вітерра володіли інфраструктурою в порту Чорноморськ,[37] , а CMA CGM здійснювала звідти експортну діяльність.[38] Кернел, український виробник соняшнику, оцінив, що приблизно 40 відсотків загальної інфраструктури порту для експорту зерна було виведено з ладу внаслідок нападу.[39] За оцінками, ремонтні роботи займуть 12 місяців для відновлення функціональності.[40]

1.1 Потенційна наявність військових об'єктів або об'єктів подвійного призначення

OSINT-експерти SMJT провели аналіз супутникових знімків, щоб оцінити наявність військових об'єктів та об'єктів подвійного призначення поблизу району, що зазнав нападу 19 липня.

Нафтосховища. У порту Чорноморськ знаходилися як зернові, так і нафтосховища, на супутникових знімках за жовтень 2022 року видно, що обидва сховища розташовані поруч у північній і південній частинах порту. Об'єкт зернової інфраструктури, атакований 19 липня 2023 року, був розташований у центральній частині порту, приблизно **за 330 метрів** від найближчої нафтобази.

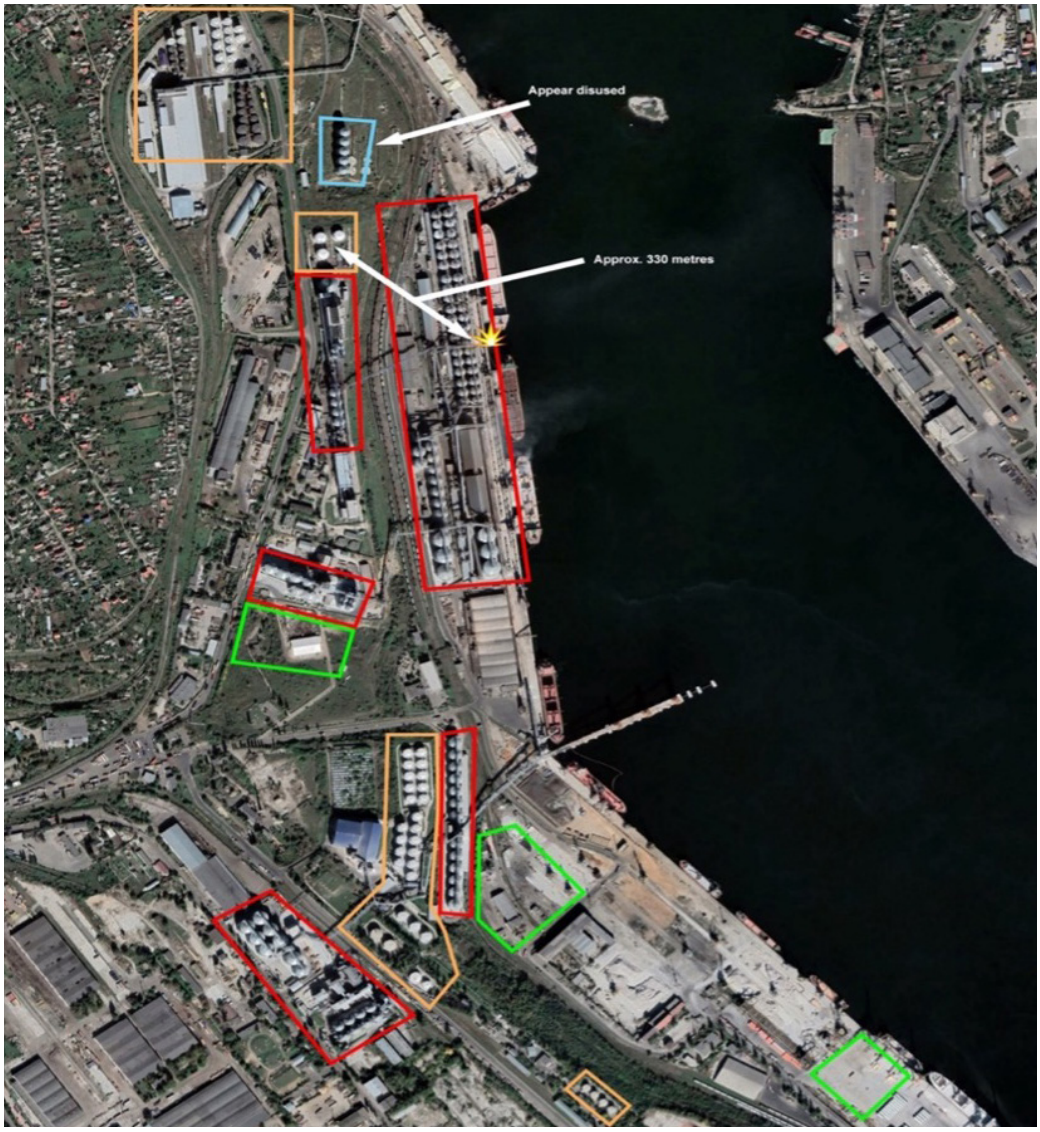

Зображення 2: Супутниковий знімок від 9 жовтня 2022 року, на якому показано центральну частину порту Чорноморська і виділено різні зони, що використовуються для зберігання зерна (червона рамка), нафти (помаранчева рамка), визначні пам'ятки (синя рамка) і зони, де були побудовані нові зерносховища з моменту отримання знімка (зелена рамка). Також позначено територію, яка зазнала нападу 19 липня 2023 року. © Google Earth (анотація GRC).

Нафтобаза в північній частині порту була атакована в період з 6 по 11 липня 2023 року. Знімок високої роздільної здатності від 19 липня 2023 року демонструє пошкодження в північно-східній частині порту, причому один нафтосховище було зруйновано. Інші нафтосховища, розташовані безпосередньо поруч, не зазнали жодних пошкоджень. Найближчий зерносховище до місцевості навколо нафтобази, на яку було здійснено напад, знаходиться приблизно за 700 метрів. Слід зазначити, що південна частина порту не зазнала жодних пошкоджень, як показав аналіз супутникових знімків, проведений SMJT.

Зображення 3: Супутниковий знімок від 6 жовтня 2022 року, що показує північну частину порту Чорноморськ. © Google Earth (з анотацією GRC).

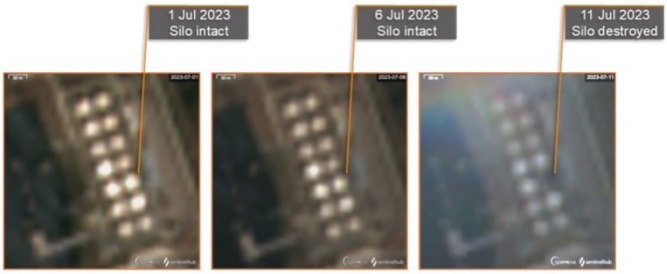

Зображення 4: Супутниковий знімок від 19 липня 2023 року, на якому видно один зруйнований нафтосховище. © Airbus DS (2023) (анотація GRC). Зображення 5: Супутникові знімки від 1 липня, 6 липня та 11 липня 2023 року показують, що руйнування одного нафтового силосу відбулося в період з 6 по 11 липня 2023 року. © Дані Copernicus Sentinel-2 [2023] (анотація GRC).

Збройні сили України. З огляду на важливість Чорноморська як великого чорноморського порту, його обороняли українські війська. Аналіз супутникових знімків від 9 жовтня 2022 року вказує на те, що українські сили були розміщені щонайменше в семи місцях, як для оборони порту, так і на суші (див. Зображення 6). Однак жодна з видимих українських позицій не знаходиться поблизу району, атакованого 19 липня 2023 року, а найближча виявлена позиція розташована **приблизно за 1,5 кілометра від нього.**

Деякі з ідентифікованих позицій, такі як позиції зенітно-ракетних комплексів, були б стратегічно важливими військовими цілями для ЗС РФ. На думку аналітиків з відкритих джерел, з якими консультувався GRC, якби ЗС РФ хотіли атакувати військові позиції в цьому районі, вони б знайшли більше доказів пошкоджень на таких об'єктах або в безпосередній близькості від них, а не в межах порту.

Зображення 6: Супутниковий знімок від 9 жовтня 2022 року, що надає огляд району порту Чорноморськ з виділеними позиціями українських сил та місцями обстрілів. © Google Earth (з коментарями GRC).

2. Напад на агрофірму «Івушка» (Павлівка)

Сільськогосподарська компанія «Івушка» розташована в Одеській області, на схід від села Павлівка. Основним видом діяльності компанії є вирощування зернових, зернобобових та олійних культур.[41] Станом на липень 2023 року компанія володіла кількома великими елеваторами для зберігання зерна з метою його експорту. [42]

За повідомленнями, **21 липня** 2023 року ділянка території, що належить компанії «Івушка», була атакована ракетами «Калібр» ЗС РФ, які летіли на низькій висоті, щоб уникнути виявлення радарами.[43] Атака складалася з двох хвиль ударів, загалом від трьох до п'яти ракет.[44] Перша хвиля ракетних ударів, за повідомленнями, пошкодила зернові склади, а друга - рятувальну техніку, яка прибула на місце для гасіння пожежі, спричиненої першим ударом.[45] Українські ЗМІ також повідомили, що обидві хвилі атак відбулися о 3:30 та 4:30 за східним часом відповідно.[46]

Крім того, 21 липня 2023 року, приблизно о 3:24 за східним часом, дані NASA FIRMS зафіксували пожежі на зернових об'єктах в Івушці.[47] У той же час Повітряні сили Збройних сил України оголосили попередження про ракетний удар по Одеській області. [48]

Голова Одеської обласної адміністрації Олег Кіпер поділився зображеннями, на яких нібито зображено кілька зерносховищ, пошкоджених або зруйнованих під час обстрілу.[49] GRC прив'язав цей контент до сільськогосподарських об'єктів "Івушки". За допомогою комбінованого аналізу супутникових знімків і географічно прив'язаного користувацького контенту GRC оцінив, що 5510 квадратних метрів зерносховищ було пошкоджено або зруйновано. Українська влада уточнила, що в результаті обстрілу було знищено 100 тонн гороху та 20 тонн ячменю[50]

Через кілька годин після атаки голова Одеської обласної адміністрації повідомив, що зернові термінали сільськогосподарського об'єкту в Одесі знову були уражені ракетами «Калібр», випущеними з ракетоносця, що дислокується в Чорному морі.[51] Аналіз знімків, зроблених SMJT з географічною прив'язкою до об'єкта «Івушка», вказує на те, що принаймні одна з ракет «Калібр», випущених по об'єкту, була запущена з підводного човна.[52] Аналіз WOME дійшов висновку, що пошкодження, зображені на візуальному контенті, відповідають пошкодженням, спричиненим ракетою або касетною бомбою. Згідно з цим аналізом, об'єкти були уражені зі значною точністю і з майже горизонтальної траєкторії. Ці висновки узгоджуються з високою точністю ракет «Калібр», з ймовірною круговою помилкою 50 метрів.[53] Ймовірна кругова помилка є стандартним очікуванням для точності системи озброєння. Що стосується ракет «Калібр», то очікується, що принаймні половина снарядів впаде в межах 50 метрів від наміченої цілі.

2.1 Потенційна наявність військових об'єктів або об'єктів подвійного призначення

Аналіз супутникових знімків, проведений SMJT, свідчить про відсутність потенційних військових об'єктів або об'єктів подвійного призначення на елеваторі «Івушка» або в безпосередній близькості від нього.

3. Схема атак на Ренійський та Ізмаїльський порти

SMJT задокументувала два напади на порт Рені та три напади на порт Ізмаїл у період з липня по жовтень 2023 року, що призвели до пошкодження та знищення зернових та пов'язаної з ними інфраструктури.

Порти Рені та Ізмаїл є двома найбільшими портами на річці Дунай в Україні. Загалом, дунайські порти мають пропускну спроможність 26,95 млн тонн.[54] До повномасштабного вторгнення використовувалося приблизно лише 25 відсотків цієї загальної потужності,[55] оскільки більша частина експорту відправлялася через чорноморські порти. [56]

Використання українських дунайських портів для експорту товарів значно зросло після повномасштабного вторгнення Росії та зменшення пропускної спроможності чорноморських портів.[57] З січня по жовтень 2023 року ці порти подвоїли перевалку вантажів порівняно з аналогічним періодом 2022 року.[58] Основним вантажем, що перероблявся, було зерно, загальний обсяг якого за дев'ять місяців 2023 року склав 18,3 мільйона тонн. [59]

Російські заяви та риторика навколо атак

У квітні 2022 року Міністерство оборони Росії висловило чітке усвідомлення того, що українські дунайські порти почали слугувати альтернативним маршрутом для експорту зерна та інших культур *замість* окупованих або заблокованих чорноморських портів.[60]

24 липня 2023 року прокремлівський журналіст стверджував, що ракетні удари по чорноморських і дунайських портах спричинять відмову страхових компаній страхувати судна, що прямують до Одеси, Рені або Ізмаїла.[61] За оцінками прокремлівського журналіста, знищення двох спеціалізованих кранів у порту Рені призведе до того, що експортери не зможуть розвантажувати вантажі в порту протягом трьох-чотирьох років.[62]

Того ж дня журналістка державного телеканалу «Россия-1», яка перебуває під міжнародними санкціями за свої заяви про повномасштабне вторгнення Росії в Україну, заявила, що після виходу Росії з BSGI Україна активно почала використовувати дунайські порти для розвантаження іноземних суден в обхід блокади, що перешкоджає використанню чорноморських портів.[63]

3.1 Атаки на порт міста Рені

Порт Рені, який виконує як морські, так і річкові функції, розташований приблизно в одному кілометрі від румунського кордону.[64] Інфраструктура порту включає багато вантажно-розвантажувальної техніки та підйомних пристроїв. Він може приймати підйомні пристрої типу Roll-on/Roll-off, а також судна типу Roll-on/Roll-off, які перевозять колісні об'єкти, наприклад, сільськогосподарську техніку.[65]

З трьох вантажних зон порту лише одна обладнана для обробки зерна.[66] У 2018 році вантажообіг зерна в порту Рені становив приблизно 710 000 тонн,[67] тоді як до червня 2022 року Рені вже обробив 560 000 тонн зерна,[68] приблизно 80 відсотків вантажів, оброблених за весь 2018 рік. Серед корпорацій, що працюють у порту, компанія Reni Line Ltd обробляла більшу частину експортного зерна, транспортуючи його до Італії, Кіпру, Лівану, Туреччини, Ліберії та Сирії.[69]

24 липня та 16 серпня 2023 року, відповідно, Росія здійснила два напади на зерно та пов'язану з ним інфраструктуру в порту Рені, в результаті чого було виведено з ладу загалом 9 440 квадратних метрів зерносховищ.

Напад 24 липня 2023 року. Під час першого нападу на порт Рені, за повідомленнями, було поранено шість осіб і зруйновано зерновий склад та інші вантажні приміщення.[70] Завдяки комбінованому аналізу супутникових знімків і географічно прив'язаного користувацького контенту SMJT виявила подальші пошкодження трьох зерносховищ, які, за повідомленнями, належать українській приватній компанії «Транс-Експо». За оцінками GRC, під час атаки було пошкоджено або знищено 2400 квадратних метрів зерна та пов'язаних з ним складських приміщень.

На відео, підтвердженому GRC, яке було завантажено на YouTube 24 липня 2023 року, зображено напад на порт Рені, знятий з точки зору екіпажу суховантажу, пришвартованого в порту під час нападу.[71] Судно було ідентифіковано за допомогою геолокації зображень з відкритих джерел, перехресних посилань на дані автоматичної ідентифікаційної системи («AIS»), як «Akomena», власником якого є компанія «Dandiship Ou», зареєстрована в Естонії.[72]

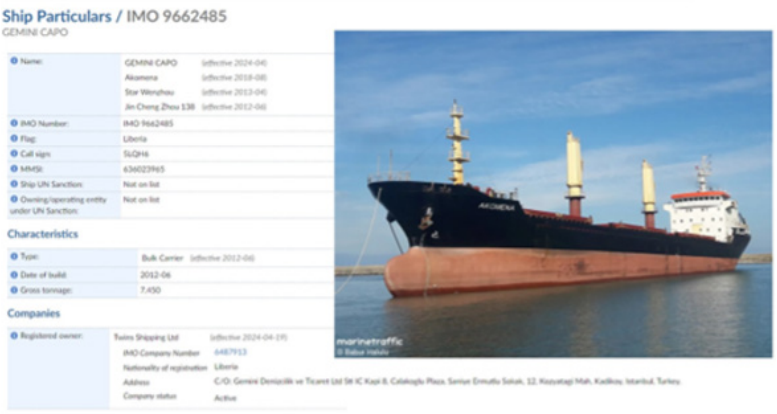

Рисунок 7: Деталі та фото Акомени, зафіксовані за допомогою аналізу AIC в порту Рені 24 липня 2023.

На кадрах видно пошкоджені складські сараї в безпосередній близькості від суховантажу[73], а за мить до удару можна побачити і почути постріли зі стрілецької зброї. Також було чути звук невеликого гвинта, що підтверджується додатковим аудіовізуальним користувацьким контентом удару, знятим з іншого судна, що стояло на якорі на південь від порту.[74]

Українські офіційні особи заявили, що приблизно 15 безпілотників Shahed-136 (Герань-2) були використані в чотиригодинній атаці на порт Рені рано вранці 24 липня 2023 року.[75] Крім того, відео, зняте свідками, було географічно прив'язане до місця події і відображає атаку з декількох ракурсів, а також характерний звук, пов'язаний з безпілотниками «Шахед».[76] Видно і чути кулеметні черги, які стріляли з землі в бік підозрюваних безпілотників.

Напад 16 серпня 2023 року. Порт Рені знову зазнав нападу 16 серпня 2023 року. Супутникові знімки та географічно прив'язаний користувацький контент вказують на те, що три зерносховища, які належать приватній компанії «Транс-Експо», і одне - ТДВ «Ренійський елеватор[77]- обидві українські компанії - були зруйновані, а ще один невстановлений зерновий об'єкт був пошкоджений. Супутникові знімки також свідчать про подальші пошкодження на об'єкті «Транс-Експо», отримані в період між 8 серпня та 18 серпня 2023 року. За оцінками GRC, під час атаки було пошкоджено або знищено 7040 квадратних метрів зернових і пов'язаних з ними складських приміщень.

На аудіовізуальному користувацькому контенті, знятому з корабля, пришвартованого в північній частині порту, видно трасуючі вогонь зі стрілецької зброї або великокаліберного кулемета, який, ймовірно, використовується для протиповітряної оборони, а також вибух на великому елеваторі, розташованому поруч з водою.[78] Хоча тип зброї, використаної під час нападу, неможливо підтвердити з відкритих джерел, вогонь зі стрілецької зброї або великокаліберних кулеметів найчастіше застосовують проти БПЛА, таких як дрони «Шахед». Для перехоплення високошвидкісних ракет, таких як «Калібр» або «Онікс Р-800», він застосовується рідко, якщо взагалі застосовується.

3.1.1 Потенційна наявність військових об'єктів або об'єктів подвійного призначення

Нафтосховища. Поряд із зерновими та пов'язаною з ними інфраструктурою, порт також має нафтовий термінал. Основний нафтовий термінал знаходиться в центральній частині, а відразу на південь розташований менший за розмірами паливний склад. Аналіз супутникових знімків вказує на те, що два великих паливних силоси, схоже, були побудовані в цій зоні в період з жовтня 2022 року по липень 2023

Слід зазначити, що багато об'єктів, пов'язаних із зерновими, які були атаковані в порту Рені в період з липня по жовтень 2023 року, розташовані на відстані від нафтосховищ. Зернові склади, атаковані 24 липня 2023 року, знаходилися на відстані приблизно **690 метрів** від найближчого нафтосховища. Того ж дня було влучено в п'ять нафтових силосів на південь від головного нафтового терміналу, причому один силос був зруйнований.

Зображення 8: Супутниковий знімок від 28 липня 2023 року, що показує південну частину порту Рені. Пошкоджено три укриття і склад, а найближчий нафто- чи газосховище знаходиться приблизно за 690 метрів. Зерно також знаходиться на відкритому зберіганні під імпровізованими накриттями. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

Зерносховища, по яких було завдано ударів 16 серпня 2023 року, розташовані за **70 метрів** від нафтобази, по якій було завдано ударів 24 липня 2023 року. Враховуючи точність ударів по нафтобазі 24 липня 2023 року, наші аналітики WOME та OSINT визначили, що дуже малоймовірно, що три удари, здійснені 16 серпня 2023 року, були невдалою спробою влучити в нафтові об'єкти поблизу.

Збройні сили України. На відеозаписі, опублікованому вранці 24 липня 2023 року, на якому нібито зображено атаку, видно, як важка зенітна артилерія відбиває атаку безпілотника поблизу порту Рені, що свідчить про присутність ЗСУ поблизу порту в той час.[79] Хоча з відкритих джерел неможливо визначити, де саме розташовувалися засоби протиповітряної оборони, оскільки на супутникових знімках від 28 липня 2023 року їх не видно, на відеозаписі видно сліди боєприпасів, що вилітають з-за дерев, що дозволяє припустити, що підрозділи знаходилися в межах периметра порту.

Крім того, в межах міста Рені розташовані дві військові частини. Слід зазначити, що на супутникових знімках не видно пошкоджень військової частини, розташованої ближче до порту, під час численних атак на територію порту в липні-жовтні 2023 року. Найближча з цих двох частин знаходиться приблизно за **200 метрів** від північного периметра порту і приблизно за **620 метрів** від елеватора, який став мішенню обстрілу 16 серпня 2023 року.

3.2 Атаки на Ізмаїльський порт

Ізмаїльський порт займає площу 107,5 гектарів і має три комплекси, обладнані для обробки вантажів, у тому числі зерна, та сільськогосподарської техніки.[80] Зерно, що транспортується через порт, обробляється українським ТОВ "Ізмаїльський елеватор", який має загальні потужності для зберігання 27 000 тонн. Його обладнання має максимальну потужність перевалки зернових вантажів 350 тонн на годину.[81]

У доконфліктний період Ізмаїльський порт був переважно орієнтований на експорт та імпорт залізної руди, вугілля та інших побічних продуктів, з мінімальною часткою експорту зерна.[82] Ситуація суттєво змінилася в лютому 2022 року, коли вантажообіг значно збільшився, особливо щодо експорту зерна. Відсоток суднозаходів в Ізмаїл зріс з 2% до лютого 2022 року до 28% одразу після нього, залишаючись стабільним після реалізації проекту BSGI.[83] У 2022-2023 роках компанія «Нібулон», великий український зернотрейдер, побудувала в Ізмаїлі нові сховища, які, як повідомляється, можуть експортувати до 170 000 тонн зерна на місяць.[84] Аналіз супутникових знімків Sentinel-2 показав, що взимку 2022 року і навесні 2023 року в західній частині порту було збудовано щонайменше 14 нових зерносховищ для зберігання зерна.

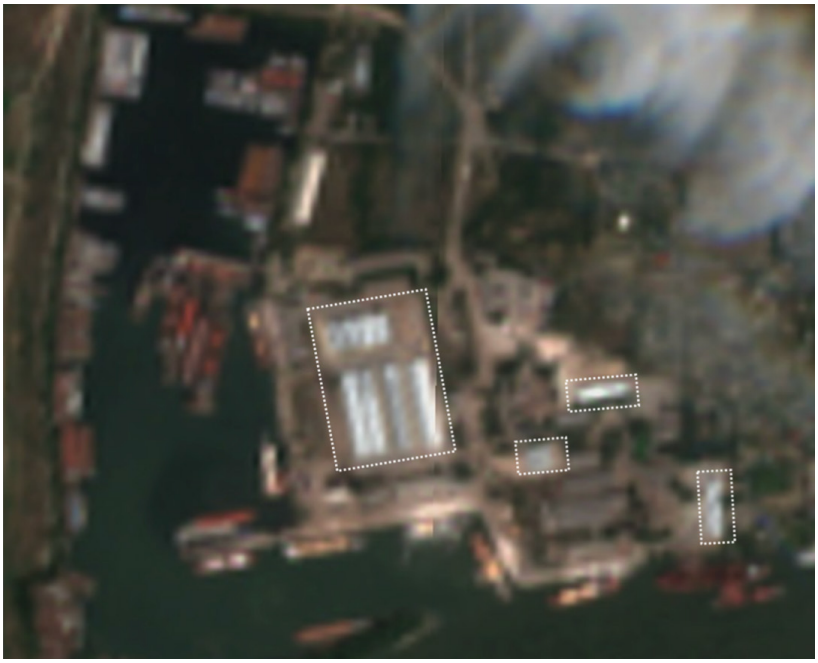

Зображення 9: Зображення з супутника, датоване 16 липня 2023 роком, показує нові зерносховища на західному кінці порту. © Дані Copernicus Sentinel-2 [2023] (анотація GRC).

SMJT виявила три напади на зерно та пов'язану з ним інфраструктуру в порту в період з липня по жовтень 2023 року. Загалом ці напади призвели до пошкодження або знищення 26 687 квадратних метрів площі зерносховищ.

Атака 2 серпня 2023 року . 2 серпня 2023 року Міністерство оборони України та голова Одеської області повідомили про напад ЗС РФ на елеватор в порту Ізмаїл.[85] Атака, як повідомляється, була здійснена із застосуванням БПЛА.[86]

Російські заяви та риторика навколо атак

У день нападу журналістка російського державного ЗМІ «Россия-1» Ольга Скабєєва назвала удари по Ізмаїлу «передбачуваними, оскільки після скасування зернової угоди Росія оголосила північну частину Чорного моря небезпечною зоною судноплавства».[87]

Завдяки комбінованому аналізу супутникових знімків і географічно прив'язаного користувацького контенту SMJT встановила, що один зерносклад, який належить Ізмаїльському елеватору, зазнав пошкоджень, а інший зерносклад був зруйнований в результаті атаки. За оцінками GRC, під час нападу було пошкоджено або зруйновано 6 571 квадратний метр зернових і пов'язаних із зерном складських приміщень.

GRC також проаналізував користувацький контент з місця подій, опублікований Міністром розвитку громад, територій та інфраструктури України Олександром Кубраковим[88], який свідчить про критичні пошкодження елеватора в порту потужністю 27 000 тонн зерна.

Атака 23 серпня 2023 року. 23 серпня 2023 року російські війська вдруге атакували зернову інфраструктуру в Ізмаїльському порту. ЗСУ повідомили про атаку безпілотників ЗС РФ в ніч з 22 на 23 серпня 2023 року[89]. Українські засоби ППО перехопили дев'ять безпілотників над Одеською областю.[90] Того ж дня провійськовий блогер Борис Рожин опублікував відео «нічного удару камікадзе безпілотника «Герань-2» по порту в місті Ізмаїл Одеської області».[91]

Віце-прем'єр-міністр України публічно заявив, що повітряна атака завдала шкоди кільком зерновим терміналам і складам, а також знизила експортні потужності порту на 15 відсотків.[92] Інші ЗМІ повідомили, що в результаті атаки було знищено тисячі тонн зерна.[93]

За допомогою супутникових знімків та геолокаційного аналізу користувацького контенту SMJT ідентифікувала три зерносховища, які були зруйновані, а ще два - зазнали пошкоджень. За оцінками GRC, під час нападу було пошкоджено або зруйновано 17 636 квадратних метрів зернових і пов'язаних із зерном складських приміщень.

Атака 11 жовтня 2023 року. У ніч з 11 на 12 жовтня 2023 року російські війська втретє атакували зернову інфраструктуру в порту Ізмаїл.[94] 12 жовтня 2023 року Військово-повітряні сили України заявили, що 33 безпілотники « Shahed -131» та « Shahed -136», 28 з яких були перехоплені засобами протиповітряної оборони, були запущені російськими військами для нанесення удару по зерносховищах в Ізмаїлі[95]. Голова Одеської обласної адміністрації також заявив, що було перехоплено десять безпілотників « Шахед ».[96]

SMJT зафіксувала руйнування двох зерносховищ в результаті нападу, що призвело до пошкодження або знищення 2480 квадратних метрів площі зерносховищ.

3.2.1 Потенційна наявність військових об'єктів або об'єктів подвійного призначення в Ізмаїльському порту

Нафтосховища. Хоча Ізмаїльський порт має інфраструктуру для обробки наливних вантажів, супутникові знімки[97] не показують видимих нафтосховищ в межах основної території порту, а лише невелике нафтосховище, розташоване нижче за течією, приблизно на відстані **3 кілометрів**. Нафтобаза такого типу може використовуватися для заправки барж, які курсують

по Дунаю, перевозячи зерно та інші товари. За повідомленнями, цей об'єкт було знищено 2 серпня 2023 року, таким чином ліквідувавши всі потенційні нафтові об'єкти в цьому районі до того, як були здійснені другий і третій напади на Ізмаїл.

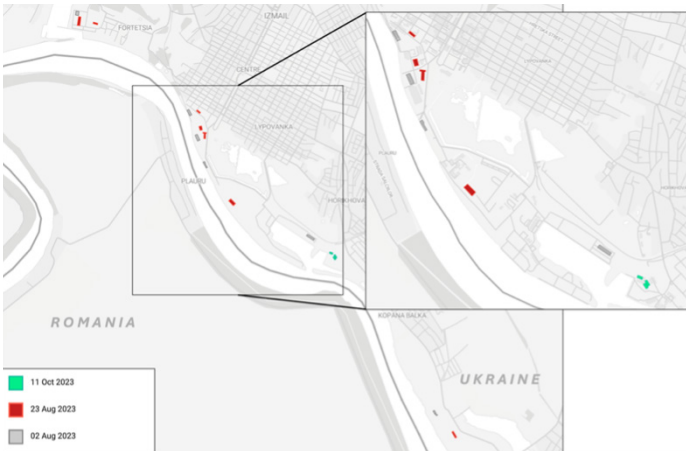

Зображення 10: Зображення з супутника від 28 червня 2020 року: огляд порту Ізмаїл, зони ураження, навчальний центр прикордонників, центр зв'язку та невеликий нафтопереробний завод. Google Earth © (з анотацією GRC). Зображення 11: Карта із зображенням зруйнованої зернової інфраструктури в Ізмаїльському порту, позначена кольором за датою обстрілу.

Збройні сили України. Крім того, на супутникових знімках від 28 липня 2023 року видно два патрульні катери, пришвартовані приблизно за 300 метрів від зерноперевантажувального комплексу в Ізмаїльському порту та приблизно за **560 метрів** від найближчого місця зіткнення. Патрульні катери здійснюють рутинну охорону кордону та митні перевірки вздовж Дунаю, де він утворює міжнародний кордон з Румунією. Форма і розмір цих суден вказують на те, що вони належать до класу «Орлан» української прикордонної служби. На носі жодного з цих катерів, схоже, не встановлено зброї.

Зображення 12: Супутниковий знімок від 28 липня 2023 року, на якому видно патрульні катери, пришвартовані біля зерноперевантажувального комплексу Ізмаїльського порту. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

На супутникових знімках від липня 2023 року також видно земляні роботи приблизно за 1,2 кілометра вниз за течією від патрульних катерів, а також кілька транспортних засобів, очевидно, військового профілю, безпосередньо на північний захід від земляних робіт. Вікімапія позначає це місце як «Ізмаїльський прикордонний загін». На знімках, зроблених у березні 2023 року, видно подібні типи транспортних засобів, присутніх на цьому ж майданчику.

Аналіз попередніх супутникових знімків показує, що частина земляних робіт ведеться з 2013 року, і з того часу вони були значно розширені. Земляні роботи і військова техніка розташовані приблизно за **1 кілометр** від зернових ділянок, і всі вони були уражені високоточною зброєю.

4. Атаки на Орлівську поромну переправу

Орлівка - нещодавно відкритий пункт перетину кордону між Україною та Румунією. Він розташований приблизно за 50 кілометрів від Ізмаїла по річці Дунай.[98] З грудня 2022 року по лютий 2023 року поромний термінал обробив близько 60 тисяч тонн вантажів, більшу частину яких становило зерно, закуплене переважно турецькими компаніями, а також румунськими та болгарськими дочірніми компаніями міжнародних корпорацій, зокрема ADM і Bunge. [99]

У березні 2023 року потік вантажівок через пором подвоївся через триваючі військові дії та блокаду портів Великої Одеси.[100] Основну частину вантажопотоку складають контейнеровози з зерном, що прямують до порту Констанца, Румунія. Слід зазначити, що в Орлівці також є дві зони, призначені для завантаження і розвантаження вантажних суден, переважно із зерном.

Зображення 13: Супутниковий знімок від 26 вересня 2023 року з Орлівкою. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

Супутникові знімки показують два великих сховища, побудовані в період з 21 червня 2023 року по 24 вересня 2023 року.

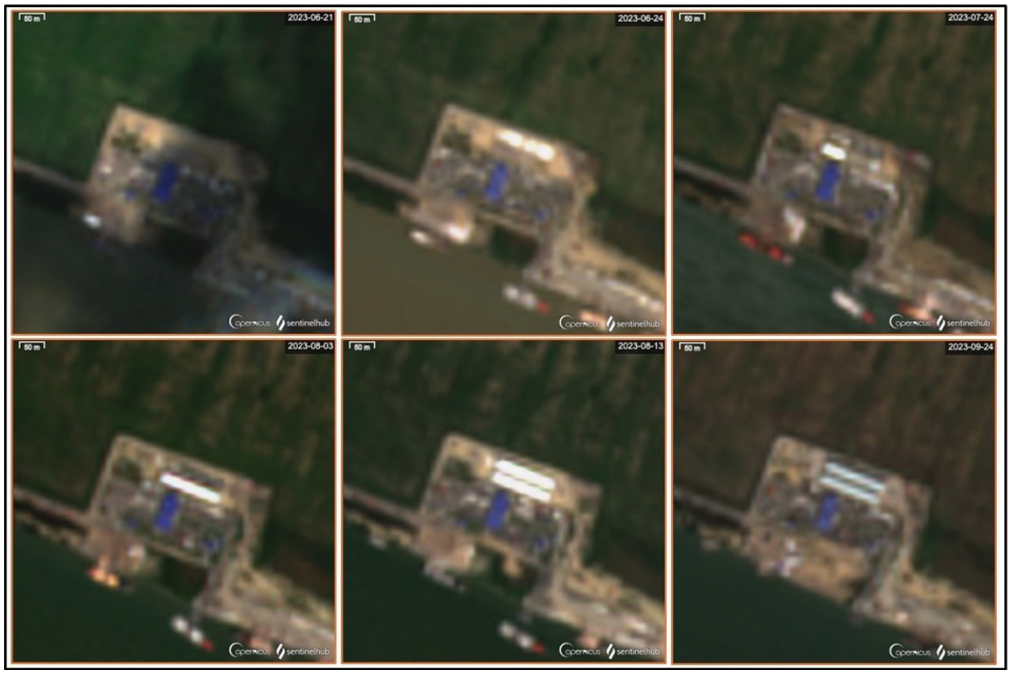

Зображення 14: Супутниковий знімок, на якому видно будівництво двох сховищ в Орлівці в період з 21 червня по 24 вересня 2023 року. © Дані Copernicus Sentinel-2 [2023] (анотація GRC).

SMJT розслідувала два напади Росії на зернові склади, розташовані на прикордонній паромні переправі «Орлівка», здійснені 25 вересня та 6 жовтня 2023 року відповідно.

Атака 25 вересня 2023 року. 25 вересня 2023 року прикордонний перехід «Орлівка» став мішенню для російських безпілотників під час двогодинної атаки, про яку повідомили як ОГП, так і голова Одеської обласної адміністрації.[101] Атака завдала шкоди зерносховищам, адміністративним будівлям та вантажним транспортним засобам.[102] Голова Одеської обласної адміністрації уточнив, що атака відбулася в межах Ізмаїльського району, і що дві людини отримали поранення, а також було пошкоджено будівлю прикордонного пункту пропуску, складські приміщення та понад 30 вантажівок і легкових автомобілів.[103] В результаті Одеська обласна адміністрація тимчасово призупинила пропуск через поромну переправу «Орлівка».[104]

На відеозаписі атаки видно, як українські засоби ППО намагаються збити безпілотник, а перед вибухом можна почути звук, який видає безпілотник.[105] За даними аналітиків з відкритих джерел, з якими консультувався GRC, звук, виданий безпілотником, ймовірно, вказує на те, що це був «Shahed-136».

Нафтосховища. На території комплексу та поблизу прикордонного переходу немає жодних нафтосховищ, видимих на супутникових знімках

Збройні сили України. Відеоматеріали, на яких зображено, як українська протиповітряна оборона реагує на атаку безпілотника, підтверджують його присутність поблизу прикордонного пункту пропуску «Орлівка». Аналіз супутникових знімків високої роздільної здатності та даних AIS підтвердив присутність суховантажу «Ріо» зображеного на скріншоті нижче, під час атаки.[106] Використовуючи відому довжину суховантажу «Ріо» як еталон, GRC провела тріангуляцію трасуючих снарядів, щоб визначити приблизну позицію українських сил протиповітряної оборони. Процес тріангуляції показав, що ППО знаходиться приблизно в **175 метрах** ліворуч від «Ріо».[107] Прямо перед «Ріо» знаходиться майданчик для відстою техніки та розчищена територія. На полях у цій зоні немає видимих перешкод для руху транспортних засобів, які могли б виникнути через розмір використовуваної зброї. Ця потенційна оборонна позиція значною мірою знаходиться за межами діапазону допусків на точність високоточних ракет і безпілотних літальних апаратів, що використовуються на озброєнні ЗС РФ.

Зображення 15: Скріншот з відео на YouTube, розміщеного румунським телебаченням Digi24 (з коментарями GRC), на якому зображено вантажне судно «Pio» і трасуючі ракети ППО, що намагаються збити безпілотник. Тріангуляційна прив'язка з використанням відомої довжини «Pio» 122 метри для визначення приблизного місця розташування українських оборонних підрозділів. Зображення 16: Супутниковий знімок від 26 вересня 2023 року (збільшена версія Рис. 13), на якому видно ділянку за 175 метрів ліворуч від «Pio» без ознак руху транспортних засобів у полі та розчищену доріжку від дороги до річки. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

Обстріл 6 жовтня 2023 року. 6 жовтня 2023 року голова Одеської адміністрації заявив, що російські війська вдруге за десять днів обстріляли поромну переправу «Орлівка».[108] Це підтвердила і Державна прикордонна служба України, яка тимчасово призупинила роботу переправи.[109]

Вранці 6 жовтня 2023 року Сили оборони півдня України повідомили про масштабну безпілотну атаку на південь України за участю БПЛА Shahed 131 і 136, запущених з Криму.[110] Українська протиповітряна оборона перехопила три безпілотники над Одеською областю.[111]

Обстріл завдав шкоди прикордонній та портовій інфраструктурі на Дунаї, зокрема зерносховищу та кільком вантажівкам.[112] На супутниковому знімку Орлівки, зробленому об 11:52 за східним часом 5 жовтня 2023 року, видно ключові зміни порівняно зі знімками від 26 вересня 2023 року. Чітко видно пошкодження новозбудованих сховищ, причому відсутні фрагменти зібрані в північно-східному куті майданчика.

Зображення 17: *Зображення палаючих вантажівок та Орлівської поромної переправи, опубліковане у Твіттері 6 жовтня 2023 року. Джерело супутникового зображення: Bing.*

Зображення 18: Супутниковий знімок від 5 жовтня 2023 року з Орлівкою. © Airbus DS (2023) (анотація GRC).

Нафтосховища. Супутникові знімки не виявили жодних нафтосховищ на території комплексу або поблизу прикордонного переходу.

Збройні сили України. На супутниковому знімку від 5 жовтня 2023 року видно новий вал у полі приблизно за 160 метрів від північно-східного кута переходу, порівняно зі знімком від 26 вересня 2023 року. На відеозаписі, зробленому в ніч обстрілу, видно трасуючі снаряди активної протиповітряної оборони. Джерело походження снарядів було геолокалізовано приблизно в тому ж місці, що й вал, що дозволяє припустити, що це місце використовувалося ЗСУ для цілей протиповітряної оборони.

IV. Застосовне право

У цьому розділі коротко описано низку основних міжнародних злочинів, які, виходячи з інформації, проаналізованої на сьогоднішній день SMJT, можуть бути додані до фактологічної матриці, що міститься у цьому звіті.[113] Зокрема, на основі вищеописаних дій, SMJT попередньо оцінила, що існують достатні підстави вважати, що, атакуючи зернові та пов'язану з ними інфраструктуру, російські війська, можливо, скоїли воєнні злочини:

- Навмисне спрямування нападів на цивільні об'єкти (стаття 8(2)(b)(ii) Римського статуту); та
- Знищення або захоплення майна противника, не виправдане військовою необхідністю (стаття 8(2)(b)(xiii) Римського статуту).

Воєнні злочини в рамках Римського статуту

Відправною точкою для аналізу воєнних злочинів є встановлення наявності збройного конфлікту. Зокрема, міжнародний збройний конфлікт (МЗК) існує там, де між державами застосовується збройна сила, в тому числі в контексті військової окупації.[114] Злочинці повинні знати про фактичні обставини, які встановлюють наявність збройного конфлікту.[115]

Крім того, збройний конфлікт повинен відігравати «істотну роль» у здатності або рішенні правопорушника вчинити заборонену поведінку, а також у способі або меті її вчинення.[116]

Воєнним злочином може бути як окрема дія, так і напад.[117] Хоча Римський статут передбачає, що МКС має юрисдикцію щодо воєнних злочинів, «зокрема, коли вони вчиняються в рамках плану або політики, або в рамках широкомасштабного вчинення таких злочинів»,[118] наявність плану, політики або масштабу не є елементом воєнних злочинів і тому «не є необхідною умовою для здійснення Судом юрисдикції [...].[119]

У контексті повномасштабного вторгнення в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, включаючи атаки на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру в портах і на об'єктах Одеської області, жоден з ***контекстуальних елементів*** не викликає заперечень. Російська Федерація розпочала військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, що призвело до міжнародного збройного конфлікту.[120]

Виключно велика кількість інцидентів, описаних у Розділі III, фактично була частиною серії скоординованих атак на зернову та пов'язану з нею інфраструктуру України по всій Одеській області. Кампанія широкомасштабних нападів на порти Чорноморськ, Рені та Ізмаїл, що призвели до пошкодження та знищення зернової та пов'язаної з нею інфраструктури, а також напади на сільськогосподарську компанію «Івушка» та прикордонний перехід «Орлівка», поромний термінал, який переважно обробляє зерно, були спрямовані на те, щоб задушити

економіку України, знизивши запаси зерна в країні та її здатність експортувати. Масштаб завданих збитків матиме довгострокові наслідки для відновлення, що знизить майбутню ринкову вартість України. Атаки відбулися одразу після виходу Росії з Ініціативи BSGI, яка була створена для пом'якшення наслідків конфлікту для аграрного сектору України та експорту на світові ринки. Це демонструє зв'язок між атаками, описаними в цьому звіті, та конфліктом, що відбувається в Україні.

Навмисне спрямування атак на цивільні об'єкти

Стаття 8(2)(b)(ii) Римського статуту криміналізує воєнний злочин "навмисне спрямування нападів на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, які не є військовими цілями".[121] Ця стаття закріплює принцип розрізнення МГП і зазначає, що напад на цивільні об'єкти ніколи не може бути виправданий військовою необхідністю.[122]

Принцип розрізнення

Принцип розрізнення, наріжний камінь МГП, вимагає відрізняти цивільне населення і цивільні об'єкти від комбатантів і військових об'єктів. Атаки можуть бути спрямовані лише проти останніх.[123]

Цей злочин вимагає сукупної наявності трьох елементів.[124] По-перше, необхідно встановити, що злочинець керував нападом. Положення МГП визначають «напад» як «акт насильства проти супротивника, як при нападі, так і при обороні».[125] Це визначення застосовується до «будь-якого акту наземної, повітряної або морської війни, який може вплинути на [...] цивільні об'єкти на суші».[126] При цьому не обов'язково, щоб напад призвів до пошкодження або руйнування.[127]

По-друге, необхідно довести, що об'єкт нападу мав цивільний характер, тобто не був військовим об'єктом. Військові об'єкти - це об'єкти, які своєю природою, розташуванням, призначенням або використанням ефективно сприяють воєнним діям противника, тобто між об'єктом і воєнними діями має існувати безпосередній зв'язок. Крім того, їхнє знищення, захоплення або нейтралізація повинні були забезпечити певну військову перевагу в обставинах, що склалися на той час, а не просто потенційну або невизначену перевагу.[128] Цивільний об'єкт мав бути першочерговою метою нападу (тобто не бути випадковою ціллю для нападу на військові об'єкти).[129]

Існують певні категорії цивільних об'єктів, які користуються посиленим захистом відповідно до МГП. Об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення (ОНВ), підпадають під цю категорію і включають «продукти харчування, сільськогосподарські угіддя для виробництва продуктів харчування, посіви, худобу, установки і запаси питної води, а також іригаційні споруди».[130] Зерно та пов'язана з ним інфраструктура, як правило, вважаються OIS і тому можуть бути об'єктом впливу лише за певних обставин.

По-третє, злочинець повинен вчинити злочин з умислом і усвідомленням[131] і повинен мати намір, щоб цивільний об'єкт (об'єкти) став об'єктом нападу.[132] Це вимагає, щоб злочинець знав про те, що об'єкти нападу є цивільними за своєю природою.[133] Про намір злочинця можна зробити висновок з його/її поведінки, зброї або тактики, використаної під час нападу, масштабу шкоди, завданої цивільним об'єктам, характеру об'єктів нападу, дискримінаційного характеру нападу, а також характеру діяння, що становить напад.[134]

Попередні міркування: напад на порт Чорноморськ

Після виходу з BSGI протягом менш ніж чотирьох місяців російські війська здійснили щонайменше дев'ять значних кінетичних атак на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру по всій Одеській області.[135] Одним з таких прикладів був напад на порт Чорноморськ 19 липня 2023 року. Того ж дня у відповідь на звинувачення української влади в тому, що російські війська навмисно атакували зернову інфраструктуру двома нічними ударами, прокремлівський журналіст заявив, що «абсолютно необхідно продовжувати [ці атаки]», оскільки «шрот і рослинна олія, яких багато в портах, горять не гірше, ніж дизельне паливо».[136] Хоча ця заява не обов'язково репрезентує прямі погляди російського уряду, позиція медіа-екосистеми, безумовно, важлива для контекстуального розуміння ситуації і відображає узагальнене знання про триваючі атаки та важливість цієї критично важливої інфраструктури для України.

Як зазначалося вище, атака в Чорноморську призвела до руйнування вузла конвеєрних стрічок, розташованого в центральній частині порту, що має вирішальне значення для розподілу зерна до силосів для зберігання або на судна, а також до пошкодження трьох великих силосів елеватора, що вплинуло на 60 000 тонн зерна і залізничні вагони, що стояли поруч.[137] Продовольча або продовольча інфраструктура (а отже, зерно та інфраструктура, пов'язана із зерном) зазвичай розглядається як цивільні об'єкти через свою природу або внутрішню сутність.[138] Ретельне розслідування, проведене SMJT GRC, не виявило жодних *ознак* військового використання зерна та пов'язаних з ним об'єктів під час нападів, а також не було розумних підстав вважати, що вони могли бути використані для таких цілей у майбутньому. Незважаючи на те, що SMJT виявила нафтосховища та щонайменше сім місць, де були розміщені українські сили, як для захисту порту, так і на суші,[139] відстань, що відокремлювала ці потенційно легітимні цілі від захищеної інфраструктури, була достатньою для того, щоб російські війська могли їх розрізнити, особливо враховуючи широкий спектр високоточної зброї, наявної в їхньому арсеналі, і, зокрема, зброю, яка була використана під час нападу 19 липня 2023 року. Крім того, знищення зерна, призначеного для експорту, мало б виключно економічну, а не військову перевагу, що перешкоджає його класифікації як законної військової цілі.

Крім того, є кілька достовірних факторів, на які можна покластися, щоб зробити висновок про наміри Росії атакувати українську зернову інфраструктуру, зокрема:

1. використання високоточної зброї, ймовірно, ракет «Онікс», для нападу на зерносховище та пов'язану з ним інфраструктуру В Чорноморську, а також відсутність військових об'єктів у межах досяжності такої зброї. [140]
2. Російська риторика навколо нападу.
3. Відсутність інформації, яка б свідчила про те, що військові об'єкти в цьому районі також були об'єктами обстрілу.
4. Чіткі схеми нападів на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру по всій Одеській області є іншими важливими факторами, які слід враховувати.

Враховуючи всі ці фактори та на основі інформації, проаналізованої на сьогоднішній день SMJT, є достатні підстави вважати, що, атакувавши зерно та пов'язану з ним інфраструктуру в Чорноморську 19 липня 2023 року, російські війська вчинили воєнний злочин, а саме напад на цивільні об'єкти.

Знищення або захоплення майна противника, не виправдане воєнною необхідністю

Стаття 8(2)(b)(xiii) Статуту забороняє воєнний злочин "знищення або захоплення ворожого майна, якщо тільки таке знищення або захоплення не є настійною вимогою воєнної необхідності".[141] З огляду на тип нападів, що розглядаються в цьому звіті, цей розділ буде присвячений лише знищенню ворожого майна.

Цей злочин вимагає сукупної наявності кількох елементів.[142] По-перше, злочинець повинен частково або повністю зруйнувати майно,[143] як державне, так і приватне,[144] в тому числі шляхом підпалу або знесення. [145]

Майно, про яке йде мова, повинно мати «ворожий характер»,[146] що означає, що воно «повинно належати фізичним або юридичним особам, пов'язаним зі стороною конфлікту, яка є несприятливою або ворожою по відношенню до порушника, або перебуває на його боці».[147] Зруйноване майно також має бути захищене відповідно до норм МГП, що означає, що саме майно не повинно бути військовим об'єктом.

Крім того, знищення, що відбувається, не повинно бути виправдане військовою необхідністю - концепцією МГП, що допускає дії, які слугують найсерйознішим військовим цілям і мають імперативний характер.[148] Для визначення того, чи було знищення майна винятково виправданим військовою необхідністю, необхідна оцінка в кожному конкретному випадку. Злочинець повинен був остаточно знищити майно противника з наміром і знанням[149] і, крім того, він повинен був усвідомлювати фактичні обставини, що вказують на захищений статус майна, про яке йдеться.[150]

Попередні міркування: напад на порт Рені

Як зазначалося вище, SMJT провела розслідування двох нападів на порт Рені, які відбулися 24 липня та 16 серпня 2023 року відповідно. Ці напади призвели до значного пошкодження та знищення зерна та пов'язаної з ним інфраструктури, а також вивели з ладу 9 440 квадратних метрів зерносховищ.[151] Серед них були об'єкти, що належать українським приватним компаніям «Транс-Експо» та «Ренійський елеватор».[152] Ці об'єкти були кваліфіковані як цивільні об'єкти і, таким чином, були захищені від руйнувань відповідно до норм МГП.

Як зазначалося, лише найсерйозніші військові причини імперативного характеру можуть виправдати знищення захищеного об'єкта, що належить ворожій стороні. Знищення українських зернових та пов'язаних із зерном об'єктів не може бути виправдане доктриною воєнної необхідності. SMJT не знайшла жодної інформації, яка б давала розумні підстави вважати, що напади на зернові та пов'язані з ними об'єкти України мали б прямий зв'язок з військовими діями, що легітимізувало б ці напади через призму теорії підтримання воєнних дій.

Як і у випадку з Чорноморськом, руйнування, завдані зерновому господарству та пов'язаній з ним інфраструктурі в Рені, не були результатом невдалого націлювання на військові об'єкти в цьому районі, помилкової кваліфікації цивільних об'єктів як законних цілей або «супутньої шкоди», заподіяної при спробі націлювання на військові об'єкти. Скоріше, зброя, що використовувалася під час атак - ймовірно, безпілотники « Шахед », які продемонстрували високу точність у знищенні стаціонарних цілей[153] - і відсутність військових об'єктів у межах досяжності такої зброї[154] - може слугувати підставою для висновку про намір Росії атакувати і знищити українську інфраструктуру зернового ринку. Той факт, що на супутникових знімках не видно жодних пошкоджень на військових об'єктах, присутніх у цьому районі в період, що розглядається, підсилює цей висновок.

Російські сили, ймовірно, знали про фактичні обставини, що визначали статус майна, як випливає із заяв, оприлюднених російським урядом і спонсорованими урядом суб'єктами у зв'язку з нападами на зерно та пов'язану із зерном інфраструктуру. Наприклад, 24 липня 2023 року прокремлівський журналіст публічно заявив, що знищення двох спеціалізованих кранів у порту Рені позбавить експортерів можливості розвантажувати вантажі в порту протягом трьох-чотирьох років, а ракетні обстріли чорноморських і дунайських портів спричинять відмову страхових компаній страхувати судна, що прямують до Одеси, Рені або Ізмаїла.[155] Так само 19 липня 2023 року інший прокремлівський журналіст заявив, що єдиною ефективною відповіддю Росії на України обійти Росію в експорті зерна, шукаючи альтернативні морські шляхи та міжнародну підтримку, буде просто «знищення портової інфраструктури України, щоб ніщо не могло туди зайти, ніщо не могло звідти вийти».[156]

Враховуючи всі вищезазначені фактори, є всі підстави вважати, що російські війська вчинили воєнний злочин, знищивши майно противника без наявності воєнної необхідності.

V. Використання новітніх технологій для ідентифікації власника мобільного пристрою та його зв'язку з атаками російських безпілотників «Шахед»

Після визначення можливих місць запуску безпілотників «Шахід» група фахівців-аналітиків, які працюють в SMJT, проаналізувала дані мобільних пристроїв на цих майданчиках за період з 1 січня по 31 жовтня 2023 року. Зокрема, аналітики розглянули ключові пускові майданчики Балаклави, мису Чауда, Курська, Приморсько-Ахтарська, Сещі та Єйська. Дані з цих майданчиків порівнювали з даними з Єлабузької економічної зони (ЄЕЗ), яка, як відомо, є головним російським заводом з постачання та складання безпілотників « Шахед ».

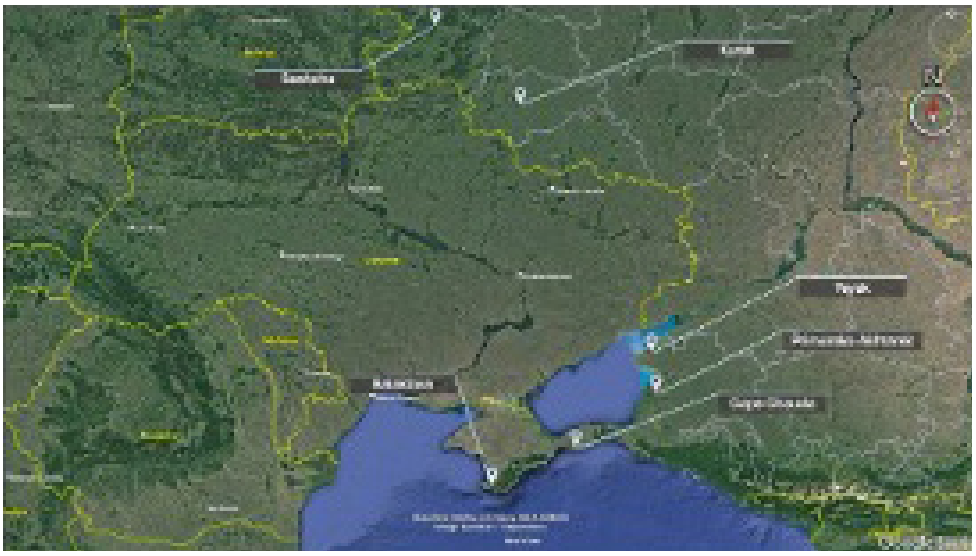

Зображення 19: Зафіксовані російські пускові майданчики для БПЛА "Шахед".

Початкове розслідування виявило мобільні дані, що пов'язують місця запуску з ланцюжком постачання безпілотників "Шахід" у дні, коли широко повідомлялося про атаки безпілотників " Shahed " на українську цивільну інфраструктуру.

Пристрій А. Серед проаналізованих даних про мобільні пристрої один конкретний пристрій виділявся своїм тісним зв'язком з ВПВ, а також стартовими майданчиками Приморсько-Ахтарська, Сещі та аеродромом Єйськ. Зокрема, цей пристрій (далі - "Пристрій А") неодноразово бачили на ЄМЗ у 2023 році з цифровим підписом, який вказував на те, що власник пристрою, найімовірніше, є частиною ланцюга постачання «Шахед».

Ще одним доказом зв'язку "Пристрою А" з ланцюгом постачання «Шахед» стала його присутність у двох будівлях на території Єйської військової зони в липні 2023 року, де він неодноразово був помічений. Ці ж будівлі згодом стали мішенню для українських сил 21 червня 2024 року, оскільки вони були ідентифіковані як об'єкти, пов'язані зі зберіганням та експлуатацією безпілотників "Shahed-136".

Зображення 20: Супутниковий знімок від 22 червня 2024 року, на якому видно пошкоджений об'єкт «Єйськ-Шахед». © Planet Labs PCB.

Протягом періоду, що розглядається, Росія здійснила проти України низку атак, пов'язаних з використанням «Шахеда», деякі з яких тісно корелювали в часі з присутністю «Пристрою А» на пускових установках, як показано нижче.

Таблиця 1 - Кореляція між присутністю Пристрою А на пускових комплексах та атаками на українську цивільну інфраструктуру

Присутність пристрою А на ймовірних місцях запуску		**Повідомлялося про відповідні напади шахідів на зерно, порти та цивільну інфраструктуру**
25 травня 2023 року	Аеродром Сеща	26 травня: Атаки шахедів на Харківську область та Київ. 29 травня: Над Одеським портом збито літак « Шахед », що спричинило пожежу.
6 червня 2023 року	Аеродром Приморсько-Ахтарськ Аеродром Сеща	10 червня: Над Одеською областю збито безпілотник « Шахед ».
20-21 червня 2023 року	Єйськ	22 червня: Склад в Одесі знищено безпілотником « Шахед ».
21 червня 2023 року	Аеродром Приморсько-Ахтарськ	
3-12 липня 2023 року	**Єйськ**	3 липня: Напад шахедів на Суми 8 липня: Дніпро та Кіровоградська область 11 липня: Одеський порт 12 липня: Черкаська область 14 липня: Кривий Ріг
16-22 липня 2023 року	**Єйськ**	18 і 19 липня: інтенсивні атаки безпілотників на Одесу та її порти. 19 липня: Портовий комплекс Чорноморська, Житомирська область та Херсон. 20 липня: Чернігівська область.

Описана вище кореляція дозволяє припустити, що, ймовірно, власник або пристрій А сприяв принаймні деяким з цих атак шахедами.

Ідентифікація власника Пристрою А. Аналітики знайшли адресу проживання в м. Єлабуга (неподалік від місця складання « Шахед »), яка, за їхніми підозрами, є адресою проживання власника Пристрою А. Подальше розслідування за цією адресою виявило ключові деталі про підозрюваного, що в кінцевому підсумку підтвердило раніше зроблену оцінку про його високу ймовірність залучення до ланцюга постачання « Shahed ».

Цей процес передбачав отримання та аналіз терабайтів даних з глибокого Інтернету та загальних даних з відкритих джерел, переважно фільтрування та відбір контенту з доменом верхнього рівня .ru або такого, що стосується російських облікових записів. За цими вилученими даними здійснювався пошук компонентів адреси проживання. Кілька тисяч рядків повернули повні або часткові збіги з адресою. Кожен рядок був індивідуально перевірений, щоб переконатися, що вміст відноситься до правильного місця, визначеного за допомогою моделі даних про життя. Цю перевірку пройшов лише один запис, який містив ім'я, прізвище, по батькові, дату народження, податковий ідентифікаційний номер та номер телефону особи, яка проживає за цією адресою.

Потім ці дані шукали у великих світових пошукових системах, соціальних мережах і зламаних джерелах даних, що дозволило виявити додаткові дані, пов'язані з особою, яка нас цікавить, зокрема її профіль у «ВКонтакті», додаткові номери телефонів, адреси електронної пошти та номери паспортів.

Подальше розслідування, в тому числі з використанням програмного забезпечення для розпізнавання облич, показало, що він намагався приховати свою участь у ланцюжку поставок, використовуючи ім'я дружини у своїх корпоративних документах.

VI. Висновки

Атаки російських військ на сільськогосподарську інфраструктуру України є чіткою моделлю економічної війни з серйозними гуманітарними та глобальними наслідками. Як демонструє цей звіт та попередній звіт GRC *"Agriculture Weaponised"*, ці атаки були не випадковими, а частиною ширшої стратегії, спрямованої на знищення сільськогосподарського та експортного потенціалу України - через незаконну окупацію території та привласнення українського зерна, фактичну блокаду портів з лютого по червень 2022 року, а також добре задокументовані схеми атак на зернові та пов'язану з ними інфраструктуру. Публічні заяви російських посадовців та спонсорованих урядом суб'єктів ще більше підкреслюють наміри, що стоять за цими операціями.

Попередні висновки, представлені в цьому звіті, свідчать про масштабність і скоординованість цієї кампанії. Російські війська неодноразово застосовували високоточну зброю для нанесення ударів по зернових та пов'язаній з ними інфраструктурі, причому атаки різко посилилися після виходу Росії з BSGI у липні 2023 року. Інформація, зібрана та проаналізована SMJT, свідчить про значну шкоду, завдану Одеській області: знищено понад 101 000 квадратних метрів зерносховищ, виведено з ладу техніку, неодноразово завдавалися удари як по внутрішніх, так і по портових об'єктах. Більшість цих атак були здійснені за відсутності військових об'єктів у безпосередній близькості, а в деяких випадках, як видається, із застосуванням дорогої високоточної зброї, що свідчить про причетність до прийняття рішень на стратегічному рівні в Збройних силах Росії.

Наслідки цієї стратегії є далекосяжними. Окрім безпосередньої шкоди економіці України та життєдіяльності цивільного населення, ці дії посилили глобальну продовольчу безпеку, особливо в регіонах, що значною мірою залежать від українського зерна.

З огляду на масштаб і наслідки цих атак, міжнародні та національні розслідування повинні приділяти першочергову увагу об'єктам сільськогосподарської інфраструктури як потенційним воєнним злочинам. Органи прокуратури, в тому числі Міжнародний кримінальний суд і національні підрозділи з розслідування воєнних злочинів, повинні забезпечити повне розслідування цих інцидентів і притягнення винних до відповідальності. Захист критично важливої цивільної інфраструктури і продовольчих систем у зонах конфлікту є не лише юридичним зобов'язанням - він необхідний для захисту цивільного населення і глобальної продовольчої безпеки.

[1] Це включало в себе розширений пошук у соціальних мережах, новинах та основних ЗМІ, а також офіційних російських та українських урядових джерелах. Аналітики OSINT індивідуально проаналізували понад 353 основні та соціальні медіа джерела, представлені в цьому звіті, і ще сотні джерел були переглянуті та відкинуті на основі релевантності або надійності.

[2] Telegram, пост Скабєєвої (2 серпня 2023 року).

[3] Telegram, пост Соловйова (21 липня 2023)

[4] Офіційні інтернет-ресурси Президента Росії, «Пленарне засідання Російсько-африканського економіко-гуманітарного форуму» (27 липня 2023 року).

[5] Reuters, «Україна заявляє, що російський удар по Одеському порту є атакою на глобальну продовольчу безпеку» (12 березня 2025 року).

[6] Д. Басмат, The Kyiv Independent, «Росія пошкодила понад 300 портових об'єктів, 20 іноземних суден за минулий рік, - Зеленський» (23 листопада 2024 р.).

[7] Global Rights Compliance, "'Agriculture Weaponised. The Illegal Seizure and Extraction of Ukrainian Grain by Russia'" (листопад 2023)

[8] Рада Європейського Союзу, «Пояснення щодо експорту українського зерна» (22 січня 2024 року).

[9] Це включало в себе розширений пошук у соціальних мережах, новинах та основних ЗМІ, а також офіційних російських та українських урядових джерелах. Аналітики OSINT індивідуально проаналізували понад 353 основні та соціальні медіа джерела, представлені в цьому звіті, і ще сотні джерел були переглянуті та відкинуті на основі релевантності або надійності.

[10] Методологія GRC SMJT OSINT може бути надана за запитом.

[11] Римський статут, Art. 58(1).

[12] Telegram, пост Соловйова (24 липня 2023 року).

[13] Telegram, допис Мардана (20 липня 2023 року).

[14] S&P Global, «Оновлення дослідження: Рейтинг України в іноземній валюті підвищено з «SD» до «CCC+» після завершення реструктуризації боргу; прогноз стабільний» (19 серпня 2022 року), «*За нашими оцінками, реальний ВВП України скоротиться на 40% у 2022 році на тлі обвалу експорту, споживання та інвестицій*».

[15] Сергій Ключенков працює і публікується під псевдонімом «Сергій Мардан». 1 липня 2023 року Служба безпеки України повідомила Ключенкову про підозру у порушенні статей 109, 436-2 та 442 Кримінального кодексу України, які передбачають кримінальну відповідальність за публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій; виправдання, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України та виготовлення і розповсюдження таких матеріалів з використанням засобів масової інформації; та публічні заклики до вчинення геноциду, а також виготовлення з метою розповсюдження або розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення геноциду. Див.допис Служби безпеки України Telegram, (1 липня 2023 року).

[16] Telegram, допис Мардана (20 серпня 2022 року).

[17] Telegram, пост Соловйова (21 липня 2023 року).

[18] Telegram, пост Соловйова (21 липня 2023 року); Telegrama, пост Мардана (21 липня 2023 року).

[19] Telegram, пост Соловйова (19 липня 2023 року).

[20] М. Сантора, Н. Макфаркуар, Г. Вілліс, New York Times, «Вибухи пошкодили Кримський міст, а Росія звинувачує Україну в нападі» (17 липня 2023 року).

[21] Міністерство розвитку громад та територій України, «Росія продовжує спричиняти глобальний терор навіть після виходу з Зернової ініціативи» (19 липня 2023 року).

[22] Організація Об'єднаних Спільний координаційний центр Чорноморської зернової ініціативиНацій, .

[23] GPS координати: 46.325510, 30.654311.

[24] Логістичний кластер, «Україна - 2.1.2 Порт Іллічівськ (Чорноморськ)».

[25] *Див. розділ* «Чорноморський рибний порт - Контейнерний термінал».

[26] Кластер логістики, «Україна - 2.1.2 Порт Іллічівськ (Чорноморськ)».

[27] Facebook, допис Одеської обласної державної адміністрації (19 липня 2023 року).

[28] Telegram, допис «Моніторингової війни» (19 липня 2023 року).

[29] Telegram, допис Повітряних Сил Збройних Сил України (19 липня 2023 року).

[30] Telegram, допис м. Чорноморськ (19 липня 2023 р.); Telegram, допис м. Чорноморськ (19 липня 2023 р.); Telegram, допис м. Чорноморськ (19 липня 2023 р.).

[31] Повідомлення було опубліковано о 2:18 за східноєвропейським часом. *Див.* Telegram, повідомлення Чорноморської міської ради (19 липня 2023 року).

[32] А. Жарікова, Правда, «Росіяни знищили 60 тисяч тонн зерна в порту Чорноморська» (19 липня 2023 року).

[33] Кернел - найбільший виробник та експортер зернових в Україні, лідер світового ринку соняшникової олії та основний постачальник сільськогосподарської продукції з Чорноморського регіону на міжнародні ринки. Компанія постачає свою продукцію у понад 60 країн світу. Детальніше на сайті Kernel.ua.

[34] Viterra Limited - канадська компанія, що займається перевалкою зерна. Зареєстрована в Україні як підприємство з іноземними інвестиціями (підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за її наявності, становить не менше 10 відсотків). Див. YouControl, Viterra.

[35] CMA CGM Group («Compagnie maritime d'affrètement - Compagnie générale maritime») - французький судновласник, що спеціалізується на контейнеровозах. Він зареєстрований в Україні як дочірня компанія SMA CGM Ukraine, компанії, єдиним засновником і власником якої є інша компанія, в тому числі іноземна. *Дивіться* Eurofiscalis, визначення CMA-CGM: Compagnie maritime d'affrètement - морська акціонерна компанія. *Див. також* YouControl, CMA CGM Group.

[36] Міністерство розвитку громад та територій України, «Росія продовжує спричиняти глобальний терор навіть після виходу з Зернової ініціативи» (19 липня 2023 р.); Reuters, «Російська атака пошкодила зернову інфраструктуру порту Чорноморськ, знищила зерно - Київ» (19 липня 2023 р.); Reuters, «Україна звинувачує Росію у навмисному нанесенні удару по Одеському порту, зерновим терміналам» (19 липня 2023 р.); Intent, «Продовольчий терор: Хроніка атак на зернову портову інфраструктуру в Одеській області» (25 серпня 2023 року).

[37] X, допис kernel.ukraine (19 липня 2023 року); Viterra, Port Terminals - IGT (останній доступ - 31 грудня 2024 року).

[38] CMA CGM, Україна - Місцеві збори, що діють з 1 липня 2024 року (останній доступ - 31 грудня 2024 року).

[39] X, допис kernel.ukraine (19 липня 2023).

[40] X, допис kernel.ukraine (19 липня 2023 року); Д. Краснолуцька, Bloomberg, «Українському Кернелу може знадобитися рік, щоб відремонтувати порт Чорноморськ після російської атаки» (20 липня 2023 року); Reuters, «Російська атака пошкодила зернову інфраструктуру порту Чорноморськ, знищила зерно - Київ» (19 липня 2023 року).

[41] Tripoli, «Селянське (фермерське) господарство «Івушка»» (останній доступ 17 жовтня 2024

[42] X. Архірова, The Seattle Times, «Російські ракетні атаки залишають мало варіантів для українських фермерів, які хочуть експортувати зерно» (29 липня 2023 року).

[43] O Robeyko, УНІАН, «Росія вдарила ракетами «Калібр» по терміналах із зерном в Одеській області (фоторепортаж)» (21 липня 2023 року).

[44] Comments.UA, «120 тонн знищеного зерна: опубліковано нові фото наслідків обстрілу Одещини Джерело» (22 квітня 2023 року); Посольство США в Грузії, «Сусіди України пропонують маршрути для експорту зерна» (5 вересня 2023 року).

[45] О. Робейко, УНІАН, «Росія вдарила ракетами «Калібр» по терміналах із зерном в Одеській області (фоторепортаж)» (21 липня 2023 року).

[46] Т. Забожко, Факти, «РФ за дві хвилі ударів Калібрами знищила 100 т гороху та 20 т ячменю на Одещині» (21 липня 2023).

[47] *Дивіться* ФІРМИ НАСА.

[48] Telegram, повідомлення Повітряних сил Збройних сил України (21 липня 2023 року). За словами керівника Об'єднаного координаційного прес-центру Південного оперативного командування ЗСУ Наталії Гуменюк, удар першої хвилі атаки по Івушці збігся з сигналом повітряної тривоги. У цьому сенсі *див.* Т. Забожко, Факти, «РФ за дві хвилі ударів «Калібрами» знищила 100 т гороху та 20 т ячменю на Одещині» (21 липня 2023 року).

[49] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (22 липня 2023).

[50] Т. Забожко, Факти, «РФ за дві хвилі ударів Калібрами знищила 100 т гороху та 20 т ячменю на Одещині» (21 липня 2023 року); ArmyInform, «Сьогодні було випущено сім ракет різного класу по об'єкту інфраструктури в Білгород-Дністровському районі Одещини - Наталія Гуменюк» (21 липня 2023).

[51] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (21 липня 2023 року).

[52] *Дивіться* Гетті Зображення.

[53] Міністерство оборони України Генеральний штаб Збройних Сил України Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України, «Зброя російсько-української війни 2022-2023 років» (2023, с. 144

[54] Це стосується загальної потужності елеваторів, яка становить 26,95 млн тонн, що є найбільшою можливою операційною потужністю для зберігання зерна.

[55] Міжнародна комісія із захисту річки Дунай (МКЗД), «УКРАЇНА» (2024).

[56] Р. Бандура, І. Тимченко, Б. Робб, Центр стратегічних та міжнародних досліджень, «Кораблі, потяги та вантажівки: Розкриття життєво важливого торговельного потенціалу України» (8 квітня 2024 року).

[57] Р. Бандура, І. Тимченко, Б. Робб, Центр стратегічних та міжнародних досліджень, «Кораблі, потяги та вантажівки: Розкриття життєво важливого торговельного потенціалу України» (8 квітня 2024 року).

[58] І. Пилипов, Правда, «Українські порти на Дунаї подвоїли обробку вантажів за 10 місяців 2023 рокуроку» (19 листопада 2023).

[59] І. Пилипов, Правда, «Українські порти на Дунаї подвоїли обробку вантажів за 10 місяців 2023 рокуроку» (19 листопада 2023).

[60] Telegram, допис МО Росії (30 квітня 2022 року); Telegram, допис «РИА Новости» (18 травня 2022 року).

[61] Telegram, допис Мардана (24 липня 2023 року).

[62] Telegram, допис Мардана (24 липня 2023 року).

[63] Telegram, допис Скабєєвої , (24 липня 2023 року).

[64] Міністерство інфраструктури України, Державне підприємство «Адміністрація морських портів України», «Дослідження діяльності дунайських портів у 2018 році» (2019), с. 14.

[65] Міністерство інфраструктури України, Державне підприємство «Адміністрація морських портів України», «Дослідження діяльності дунайських портів у 2018 році» (2019), с. 14.

[66] Міністерство інфраструктури України, Державне підприємство «Адміністрація морських портів України», «Дослідження діяльності дунайських портів у 2018 році» (2019), с. 13.

[67] Міністерство інфраструктури України, Державне підприємство «Адміністрація морських портів України», «Дослідження діяльності дунайських портів у 2018 році» (2019), с. 15-16.

[68] Дунайська комісія, «Інформаційний бюлетень Порт Рені»» (2022), с. 3.

[69] Дунайська комісія, «Інформаційний бюлетень Порт Рені»» (2022), с. 3.

[70] Trans-Oil, «Прес-реліз групи Trans-Oil про напад на дунайські сховища та порти» (25 липня 2023 року). Подання, п. 134.

[71] YouTube, Batumelembi, «ბათუმელი მეზღვაურები ოდესის პორტში დაბომბვაში მოჰყვნენ - ისინი დახმარებას ითხოვენ» (24 липня 2023).

[72] *Див.* InfoRegister, Dandiship Oü. Станом на квітень 2024 року судно було перейменовано на Gemini Capo, власником якого є турецька компанія Twins Shipping Ltd - Marine Traffic, Gemini Capo; Ship Spotting, Akomena.

[73] Batumelembi, «ბათუმელი მეზღვაურები ოდესის პორტში დაბომბვაში მოჰყვნენ - ისინი დახმარებას ითხოვენ» (24 липня 2023).

[74] X, допис AGRIColumn (24 липня 2023 року).

[75] Інтерфакс-Україна, «Три склади з зерном знищені в порту Рені в результаті атаки безпілотників - ЗМІ» (24 липня 2023 р.); П. Бомонт, The Guardian, «Спроба змусити світ голодувати»: Російські безпілотники знищують зернові склади в портах України» (24 липня 2023 р.); X, Post of Kruku (24 липня 2023 р.); РБК-Україна, «Безпілотники влучили в зерно в Рені: важливе про атаку на прикордонний порт Румунії» (24 липня 2023 р.).

[76] X, допис SprinterFamily (24 липня 2023); X, допис Lukyluke31 (24 липня 2023).

[77] YouControl, ТДВ «Рені».

[78] X, Пост про те, що приховують медіа (16 серпня 2023 року).

[79] X, допис Круку (24 липня 2023 року).

[80] *Див.* «Державне підприємство «Ізмаїльський морський торговельний порт» Ізмаїльський морський торговельний порт».

[81] Регіональна зернова компанія, «Ізмаїльський елеватор» (2020).

[82] Міністерство інфраструктури України Державне підприємство «Адміністрація морських портів України», «Дослідження діяльності дунайських портів у 2018 році» (2019), с. 4-7.

[83] Конференція ООН з торгівлі та розвитку, «Огляд морського транспорту, навігація в штормових водах» (2022), с. 103.

[84] Н. Саввідес, Seatrade Maritime News, «Відкриття українських чорноморських портів свідчить про падіння обсягів дунайських вантажів з піку» (6 лютого 2024 року); Е. Грехем-Гаррісон, The Guardian, «Війна прийшла і до нас»: як українські дунайські порти стали життєво важливими вузлами - і мішенями» (9 вересня 2023 року).

[85] X, допис Міністерства оборони України (2 серпня 2023 року); Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (2 серпня 2023 року).

[86] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (2 серпня 2023 року).

[87] Telegram, допис Скабєєвої (2 серпня 2023 року).

[88] Facebook, допис Олександра Кубракова (2 серпня 2023 року).

[89] Міністерство оборони України, «Оперативна інформація Генерального штабу ЗСУ щодо російського вторгнення станом на 18:00 23 серпня 2023 року» (23 серпня 2023 року).

[90] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (23 серпня 2023 року).

[91] Telegram, допис полковника Кассада (23 серпня 2023 року).

[92] Facebook, допис Олександра Кубракова (23 серпня 2023 року).

[93] Новини «Голосу Америки», «Україна заявляє, що Росія завдала удару по портовій інфраструктурі під час нападу в Одесі» (23 серпня 2023 року).

[94] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (12 жовтня 2023 року); В. Мелкозерова, Politico, «Russia Attacks Ukraine's Danube Ports With Drones» (12 жовтня 2023 року).

[95] Telegram, повідомлення Повітряних Сил ЗС України / Повітряних Сил Збройних Сил України (12 жовтня 2023 року); Радіо Свобода - Радіо Свобода, «Російські безпілотники пошкодили портові споруди Дунаю на тлі інтенсивних боїв у Донецькій області» (12 жовтня 2023 року).

[96] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (12 жовтня 2023 року).

[97] Дунайська комісія, Інформаційний бюлетень Порт Ізмаїл»» (7 липня 2022 року), с. 2. Згідно з визначенням Міжнародної морської організації (IMO), наливні вантажі - це будь-які вантажі, що перевозяться в закритих цистернах і наливаються або перекачуються на судно. Ця категорія включає широкий спектр рідин, від їстівних рідин (рослинна олія, олія для приготування їжі, фруктові соки, молоко, харчові олії); неїстівних, безпечних рідин (мастильні матеріали, клеї, рідкі добрива, цинкова зола); небезпечних рідин (нафта, скраплений природний газ, скраплений нафтовий газ, бензин, небезпечні хімічні речовини, сірчана кислота); і небезпечних, неїстівних рідин (гліцерин, водні барвники). *Дивіться* Marlinblue, Наливні вантажі (види, морські перевезення та претензії).

[98] *Дивіться* Яндекс Карти.

[99] Центр транспортних стратегій, «Війна змусила нас прискоритися: Як поромна переправа Орлівка-Ісакча перетворюється на порт на Дунаї» (23 березня 2023 року).

[100] Центр транспортних стратегій, «Війна змусила нас прискоритися: Як поромна переправа Орлівка-Ісакча перетворюється на порт на Дунаї» (23 березня 2023 року).

[101] Telegram, допис Офісу Генерального прокурора (26 вересня 2023 року); Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (26 вересня 2023 року).

[102] Telegram, допис Офісу Генерального прокурора (26 вересня 2023 року).

[103] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (26 вересня 2023 року).

[104] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (26 вересня 2023 року).

[105] Youtube, допис Digi24HD, Ruşii Au Atacat Cu Drone Kamikaze Lângă Isaccea (26 вересня 2023 року).

[106] Youtube, допис Digi24HD, Ruşii Au Atacat Cu Drone Kamikaze Lângă Isaccea (26 вересня 2023 року).

[107] Такі фактори, як кут нахилу судна і фактичний напрямок трасуючих снарядів, створюють область допуску

[108] Telegram, допис Олега Кіпера/Одеська ОДА (ОВА) (6 жовтня 2023 року).

[109] Telegram, Post ДПСУ - Держприкордонслужба (26 вересня 2023 року).

[110] Telegram, допис Сил оборони Півдня України (6 жовтня 2023 року).

[111] Telegram, допис Сил оборони Півдня України (6 жовтня 2023 року).

[112] Telegram, пост Сил оборони Півдня України (6 жовтня 2023 року); X, пост Blinzka (6 жовтня 2023 року).

[113] Цей розділ присвячений злочинам, які можуть бути потенційно актуальними в рамках міжнародного кримінального права і, зокрема, в рамках Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Україна здала на зберігання документ про ратифікацію Римського статуту в жовтні 2024 року, який офіційно набув чинності 1 січня 2025 року. Це означає, що на момент скоєння інкримінованих злочинів (липень - жовтень 2023 року) Україна не була державою-учасницею Римського статуту. Однак, згідно зі статтею 12(3) Римського статуту, держава, яка не є його учасницею, може визнати юрисдикцію МКС на основі *ad hoc*. Уряд України зробив дві заяви за статтею 12(3) у 2014 та 2015 роках відповідно, що дозволило МКС здійснювати юрисдикцію щодо злочинів, передбачених Римським статутом, скоєних на території України з 21 листопада 2013 року і далі.

[114] Римський статут, Елементи злочинів, ст. 8(2)(a)(i), с. 34.

[115] Римський статут, Елементи злочинів, ст. 8 (вступ). *Див.* також Прокурор проти Нтаганди, ICC-01/04-02/06, рішення від 8 липня 2019 року («Рішення у справі Нтаганди»), п. 733; Прокурор проти Жан-П'єра Бемба Гомбо, ICC-01/05-01/08, рішення від 8 липня 2019 року («Рішення у справі Нтаганди»), п. 733; Прокурор проти Жан-П'єра Бемба Гомбо, ICC-01/05-01/08, рішення відповідно до статті 74 Статуту, 21 березня 2016 року («Рішення у справі Бемба»), п. 145.

[116] Прокурор проти Драголюба Кунараца, Радомира Ковача і Зорана Вуковича, IT-96-23/A та 23/1-A, рішення від 12 червня 2002 року («Апеляційне рішення у справі Кунараца, Ковача і Вуковича»), п. 58.

[117] Прокурор проти Каллікста Мбарушімани, ICC-01/04-01/10, Рішення про підтвердження обвинувачень, 16 грудня 2011 року («Підтвердження обвинувачень у справі Мбарушімани»), п. 94.

[118] Римський статут, ст. 8(1).

[119] Прокурор проти Жан-П'єра Бемба Гомбо, ICC-01/05-01/08, Рішення про підтвердження обвинувачень, 15 червня 2009 року («Підтвердження обвинувачень у справі Бемба»), п. 211. *Див. також* Підтвердження обвинувачень у справі Мбарушимани, п. 94.

[120] Женевська академія міжнародного гуманітарного права та прав людини, проект «Верховенство права у збройних конфліктах», «Міжнародний збройний конфлікт в Україні» (останнє оновлення 7 червня 2023 року).

[121] Римський статут, ст. 8(2)(b)(ii).

[122] Прокурор проти Анте Готовіни, Івана Чермака та Младена Маркача, IT-06-90-T, рішення від 15 квітня 2011 року («Готовіна та ін. Судове рішення"), пп. 1191. Враховуючи, що МКС також відхилив виправдання військової необхідності в контексті нападів на цивільних осіб, цілком ймовірно, що він дотримуватиметься такого ж підходу і щодо цивільних об'єктів.

[123] ДП I, ст. 48, 51(2) та 52(2); ДП II, ст. 13(2); Звичаєве МГП: Правила, Правила 1 і 7.

[124] Римський статут, Елементи злочинів, ст. 8(2)(b)(ii).

[125] Прокурор проти Жермена Катанги та Матьє Нгуджоло Чуї, ICC-01/04-01/07, Рішення про підтвердження обвинувачень, 16 грудня 2011 року («Рішення у справі про підтвердження обвинуваченьКатанги та Чуї «), п. 266, з посиланням на AP I, ст. 49(1) та AP II, ст. 13; МКЧХ, Коментар до ДП I, ст. 49, para. 1880; M. Bothe, K. J. Partsch, and W. A Solf, 'New Rules for Victims of Armed Conflicts: Коментар до двох Додаткових протоколів 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року» (2-е вид., Martinus Nijhoff, 2013), с. 328. *Див. також* ICC-OTP, «Ситуація щодо зареєстрованих суден Коморських островів, Греції та Камбоджі, Звіт за статтею 53(1)», 6 листопада 2014 р., п. 93: У своєму звіті «Ситуація із зареєстрованими суднами Коморських островів, Греції та Камбоджі» Канцелярія Прокурора встановила, що «напад включає всі акти насильства проти супротивника».

[126] МКЧХ, Коментар до ДП I, ст. 49, параграф. 1880.

[127] Lexsitus, Коментар до права Міжнародного кримінального суду, стаття 8(2)(ii); Прокурор проти Даріо Кордіча та Маріо Черкеса, рішення від 12 грудня 2004 року. Стаття 8(2)(b)(ii); Прокурор проти Даріо Кордіча та Маріо Черкеса, IT-95-14/2-A, рішення від 17 грудня 2004 року («Апеляційне рішення у справі Кордіча та Черкеса»), пп. 59-62.

[128] У цьому сенсі *див.* Коментар МКЧХ до ДП I, ст. 52; Міністерство оборони Великої Британії, Посібник, № 5.4.4; Sassòli, in: Віппман і Євангеліста (ред.), «Нові війни, нові закони?» (2005), с. 186; В. А. Солф, в: Боте та ін. (ред.), «Коментар до статті 52, 325 та ін.»; Солф В.А., «Захист цивільного населення від наслідків воєнних дій згідно зі звичаєвим міжнародним правом і Протоколом I» 1(1), Огляд міжнародного права Американського університету (1986), с. 128; Верле і Джессбергер, Принципи (2014) 487. Слід зазначити, що на практиці відмінність між цивільними об'єктами і військовими об'єктами не завжди є чіткою через існування об'єктів подвійного призначення, тобто об'єктів, які можуть використовуватися як цивільними, так і збройними силами. Однак, як роз'яснив МКС, у разі сумнівів об'єкт, який «зазвичай призначений для цивільних цілей», повинен вважатися цивільним. У цьому сенсі *див.* Прокурор проти Бахар Ідріс Абу Гарда, ICC-02/05-02/09, Рішення про підтвердження обвинувачень, 8 лютого 2010 року («Рішення про підтвердження обвинуваченьАбу Гарда «), с. 131, з посиланням на Прокурор проти Станіслава Галіча, IT-98-29-T, Рішення від 5 грудня 2003 року («Рішення у справі Галіча»), пп. 51: «У разі виникнення сумнівів щодо того, чи використовується об'єкт, який зазвичай призначений для цивільних цілей, для ефективного сприяння воєнним діям, вважається, що він не використовується таким чином. Судова палата розуміє, що такий об'єкт не підлягає нападу,

якщо немає достатніх підстав вважати, що за обставин, в яких перебуває особа, яка планує напад, включаючи наявну в неї інформацію, цей об'єкт використовується для ефективного сприяння воєнним діям». *Див*. також ДП I, ст. 52(3).

[129] Прокурор проти Жермена Катанги, ICC-01/04-01/07, рішення від 7 березня 2014 року («Судове рішення у справі Катанги»), п. 802.

[130] Додатковий протокол I, ст. 54(2). У Резолюції 2417 (2018) Рада Безпеки вказала на необхідність захисту цивільних об'єктів, необхідних для виробництва і розподілу продовольства, таких як ферми, ринки, системи водопостачання, млини, об'єкти з переробки та зберігання продовольства, а також вузли і засоби для транспортування продовольства». Слова «такі як» як у статті 54(2), так і в Резолюції 2417 свідчать про те, що перелік ОІС у Додатку I, стаття 54(2) не є вичерпним.

[131] Римський статут, Елементи злочинів, Загальний вступ, п. 2.

[132] Римський статут, Елементи злочинів, ст. 8(2)(b)(ii).

[133] Прокурор проти Тихомира Блашкіча, IT-95-14-T, рішення від 3 березня 2022 року («Рішення у справі Блашкіча»), п. 180.

[134] Див. mutatis mutandis рішення у справі Катанги, пп. 806-807.

[135] Порт Чорноморськ, 19 липня 2023 року; агрофірма «Івушка», дві хвилі нападів 21 липня 2023 року; порт Рені, 24 липня та 16 серпня 2023 року; порт Ізмаїл, 2 і 23 серпня та 11 жовтня 2023 року; поромна переправа Орлівка, 25 вересня та 6 жовтня 2023 року.

[136] Telegram, допис Мардана (19 липня 2023 року).

[137] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Чорноморськ.

[138] *Див.* додаток I до ПД I, ст. 52(3) (про презумпцію); ст. 54(3)(b) (з використанням кваліфікатора «прямий»).

[139] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Чорноморськ.

[140] Звіт, розділ III, підрозділ про Чорноморськ.

[141] Римський статут, ст. 8(2)(b)(xiii).

[142] Римський статут, Елементи злочинів, ст. 8(2)(b)(xiii).

[143] У цьому сенсі див. Рішення у справі Катанги, п. 891.

[144] Судовий вирок у справі Катанги, п. 892; Підтвердження обвинувачень Мбарушимани, п. 171. *Див. також* Кай Амбос (2-е вид.), «Договори про міжнародне кримінальне право - Том II: Злочини та покарання», Oxford University Press, 2022, с. 204, п. 641; Робін Гейсс і Андреас Циммерманн, «Стаття 8, Воєнні злочини, серйозні порушення, п. 2(b)(xiii): Заборонене знищення», в Кай Амбос, «Римський статут Міжнародного кримінального суду, постатейний коментар», четверте видання, Бек/Харт/Номос, Мюнхен/Оксфорд/Баден-Баден, 2022, пп. 494-496, р. 498.

[145] Судове рішення у справі Катанги, п. 891; *див.* також Підтвердження обвинувачень у справі Мбарушимани, п. 174, згідно з яким прикладами цього злочину можуть бути, наприклад, «підпали будинків» або «підпали, знесення або інше пошкодження майна».

[146] О. Тріффтерер і К. Амбос (ред.), «Римський статут Міжнародного кримінального суду: Коментар», третє видання, C.H. Beck/Hart/Nomos, München/Oxford/Baden-Baden, 2016, с. 441, параграф. 503.

[147] Судове рішення у справі Катанги, п. 892.

[148] О. Тріффтерер і К. Амбос (ред.), «Римський статут Міжнародного кримінального суду: Коментар», третє видання, C.H. Beck/Hart/Nomos, München/Oxford/Baden-Baden, 2016, с. 443, параграф. 509. Див. також *Катанга*, Судове рішення, п. 894. Необхідно порівняти статтю 8(2)(b)(xiii), яка вважає, що знищення певних цивільних об'єктів може бути виправдане на підставі військової необхідності, і статтю 8(2)(b)(ii), яка не визнає такого виправдання при нападі на цивільні об'єкти. Обґрунтування цієї різниці полягає в тому, що стаття 8(2)(b)(xiii), передбачаючи виправдання військовою необхідністю, має тенденцію розширювати діапазон законних цілей за межі того, що зазвичай охоплюється поняттям «військові цілі», таким чином «розтягуючи» межі принципу розрізнення. З цього випливає, що знищення певних цивільних об'єктів може бути виправдане військовою необхідністю згідно з цією статтею. З іншого боку, стаття 8(2)(b)(ii), суворо втілюючи суть принципу розрізнення, забороняючи напади на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, які не є військовими цілями, не допускає жодних виправдань військовою необхідністю при здійсненні нападів на такі об'єкти.

[149] Римський статут, Елементи злочинів, Загальний вступ, п. 2.

[150] Рішення у справі про підтвердження обвинуваченьКатанга і Чуй , п. 316.

[151] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Рені.

[152] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Рені.

[153] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Рені.

[154] *Див.* звіт, розділ III, підрозділ про Рені.

[155] Telegram, допис Мардана (24 липня 2023 року).

[156] Кримська правозахисна група, «Заява Коца Олександра Ігоровича» (19 липня 2023 року).